

PLA MIN SKI VES NIK

1937
ŠT. 1

JANUAR

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani

Brzjavni naslov: »Jugotiskarna Ljubljana«

BAKROTISK, OFFSET-
IN LITOGRAFSKI TISK
KLISARNA
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNISKI TISK

Umetniški grafični zavod, v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

V zimskem času boste imeli
popoln užitek na planinah
in v dolinah samo, če boste
redno pili

»NAŠ ČAJ«

ki je sestavljena mešanica iz samih najboljših domačih čajnih zelišč. — Najboljša naravna zeliščna krepilna in poživiljajoča hrana

V promet stavlja:

Kmetijska družba v Ljubljani

»NAŠ ČAJ« je za planince prav posebno priporočljiv in se dobi v vseh boljših špecerijskih trgovinah

Mazilo za noge
Tschamba Fil proti
solnčarici

Jelenova mast
in Borosan puder
proti potanju in
volku

Ljubljana, Prešernova 5

Filmi,
plošče,
fotoaparati,
razvijanje,
povečanje
itd.

Vsebinska 1. številka: Dr. Jože Pretnar: Komna (str. 1). — Janko Mlakar: Spomini in opomini (str. 3). — Slavko Smolej: Naš človek in naše gore (str. 7). — Inž. Mirko Šušteršič: Planinec in lovec (str. 10). — Inž. Rihard Sever: »Glorija« v megli na Rjavini (str. 13). — Inž. Vlado Šega: Mont Aiguille, 2097 m (str. 15). — Gosposvetski: »Sveta« Hema v Podjuni (str. 18). — Viktor Petkovšek: Za cvetjem ob Gračnici (str. 21). — Obzor in društvene vesti: Njegovo Veličanstvo kralj Peter II. (str. 26); † Maša dr. Švigljeva (str. 26); Komna-Bohinj (str. 26); Seidl Ferdinand, Dinarskogorski fén (str. 26); Bled-Gorje-Pokljuka-Triglav (str. 27); Ne zlorabite skrbnosti naših reševalnih postaj (str. 27); Koča v Tamarju v upravi Rateške podružnice SPD (str. 27); Razgled po planinskih časopisih (str. 27); Ivan Matičič, »Živi izviri« (str. 30); Antibarbarus, piše dr. Jos. Tominšek (str. 30); Slike-uganke (str. 32)

»PLANINSKI VESTNIK« izhaja 12 krat na leto in stane v tuzemstvu za vse leto 50 Din, za inozemstvo 75 Din. — Naroča, plačuje, reklamira se pri odboru Slovenskega Planinskega Društva v Ljubljani. — Rokopisi, sploh spisi in poročila za natis se pošiljajo na naslov: Dr. Josip Tominšek v Mariboru. — Za vsebino spisov so odgovorni avtorji.

Odgovorni urednik: dr. Arnošt Brilej, Ljubljana; izdajatelj: Slovensko Planinsko Društvo v Ljubljani, Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (njen predstavnik K. Čeč).

Miloš Oset

Maribor, Glavni trg 23

Telefon 21-73, 27-90

Veletrgovina specerijskega in kolonijalnega blaga

Dom na Komni 1520 m

ustreza vsem zahtevam sodobnega planinskega doma. — V domu je centralna kurjava, tekoča voda in električna razsvetljava. — Smučarjem so na razpolago: 4 sobe z eno posteljo, 12 sob z dvema posteljama, 8 sob s štirimi posteljami, 2 moški in 1 ženska skupna spalnica.

Cene pensiona — prvovrstna oskrba trikrat dnevno:

za člane Din 57.— do 62.—, za nečlane Din 62.— do 67.—.

Pri sedemdnevem ali daljšem bivanju imajo tudi nečlani vse ugodnosti članov SPD. Člani imajo pri sedemdnevem bivanju še izreden popust.

Nosači pri hotelu Zlatorog. Za nošnjo do 15 kg Din 30.—, preko 15 kg Din 2.— za 1 kg. — Avtotaksiji avtopodjetja Ažman so na razpolago do Zlatoroga za ceno Din 45.— za tri osebe, za vsako nadaljnjo osebo Din 15.—.

Stalna smučarska šola.

Izdanja Osrednjega društva S. P. D.:

Album planinskih slik »Iz naših gora«, cena . . .	Din 40.—
Dr. H. Tuma: Terminologija Julijskih Alp, cena . . .	„ 15.—
Dr. B. Breclj: Prva pomoč v nezgodah, cena . . .	„ 12.—
M. M. Debeljakova: Plezalna tehnika, cena . . .	„ 15.—
M. Badjura: Sto izletov, cena za člane . . .	„ 20.—

Zemljevidi:

Julijske Alpe, izdaja 1936, cena	„ 5.—
Kamniške in Savinjske planine, cena	„ 5.—
Karavanke, cena	„ 5.—
Škofjeloški okoliš, cena	„ 6.—
Zasavje, cena	„ 2.—

● *Naročajte navedene publikacije in zemljevide v pisarni Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, Aleksandrova 4/1*

Smučarske novosti!

Švicarski izdelki tvrdke

**TOBLER & CO. ALTSTATTEN
ST. GALLEN**

SKIGLISS, SKIMONT,
JUCHTENMARK,
JUCHTENMARK-
GLANZFETT

GRAFIPA:

vosek za smuk in skok

FORTUS A:

odstranjuje vosek in smolo

FORTUS B:

odstranjuje lak in temeljne maže

Dobite v vseh športskih trgovinah. Isključno zastopstvo in prodaja na veliko za Jugoslavijo

CHEMOCOLOR - DRAGAN SAVIĆ

Zagreb, Mesnička ulica

Poštni predal 296

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA BANKA

SLAVIJA

POSLUJE V VSEH STROKAH
ELEMENTARNEGA IN ŽIV-
LJENJSKEGA ZAVAROVANJA

Tel. 21-76, 22-76

GLAVNO RAVNATELJSTVO V LJUBLJANI

Dom na Komni (1525 m)

Foto Kunc

Dr. Jože Pretnar:

Komna.

Na predvečer so pokali topiči nad Bohinjskim jezerom, v višini poldrugih tisoč metrov je zažarela električna luč, da se je videla daleč po Bohinjskih gorah in dolinah; ubrani glasovi harmonike in veseli planinski napevi so oznanjali, da se že zvečer zbrana številna tovarišija radostno pripravlja na veliki planinski praznik otvoritve ponosnega Doma na Komni. Čuli in čitali ste, kako je bilo naslednji dan, 19. julija 1936, ki ostane v analih Slovenskega Planinskega društva zapisan gotovo med najlepšimi. Res, bil je tak in kdor je med več stotinami navzočih planincev in odličnih gostov prisostvoval otvoritvi, se je bo še dolgo spominjal z občutkom ponosa in zadoščenja nad tem lepim uspehom požrtvovalnega, nesebičnega in idealnega dela Slovenskega Planinskega društva.

Oj, Komna, ti vrata v tajinstvene lepote kraljestva Zlatorogovega, ki z Bogatinom čuvaš v svojih nedrjih bajne zaklade, ki si bila domovanje in rožni vrt naših planinskih vil, dokler jih ni pregnal hudobni človek, ki si ostala do zadnjega malo poznana in skrivnostna, polna prirodnih labirintov in divnih planinskih koticov, tebe so si izbrali planinci za kraj najponosnejšega planinskega doma v državi! Pred leti ti je zapela Marko visoko pesem o tvojih rajskih zimskih lepotah. Koliko jih je sploh bilo, ki so te takrat prav poznali? Sam se te spominjam iz svojih dijaških let, ko so bili v Govnjaču še skromni stanovi na kolen. Poznali so te planšarji in lovci pa tisoči bednih trpinov svetovne vojne, ko je divjala njena vihra preko bližnjih gorskih vrhov. Tok triglavskih popotnikov je šel mimo tebe. Pa

je zašel med drugimi redkimi tja gori tudi naš Nace, ta steber planinske gradbene garde, s svojim tropom in je v solčnih zimskih dneh prekrmaril tvoja z najlepšim pršičem posuta pobočja in doline in je navdušen dejal: »Tu gori bomo zgradili naš novi planinski dom!« Tako se je začelo. Žal, slučaj nam je takrat prekrizal naše načrte na planini Na Kraju, da smo zaenkrat odnehali.

Prišel je Božič pred dvema letoma. Na Kraju sva se srečala s Tomažem, ki je pripravljaj na Govnjaču gnezdo svojim vrlim bohinjskim smučarjem. Kako smo se razveselili, ko so pozneje ponudili prostor za svojo postojanko Osrednjemu društvu SPD v Ljubljani! Sprejeli smo in naši načrti so zopet oživel. Komna, ta prevažni člen v verigi naših triglavskih postojank, je postala s tem naša. Sklep za zgradbo je bil storjen in neumorni člani gradbenega in zimskoalpinskega odseka so hiteli gori, da si ogledajo prostor. V Govnjaču jim ni ugajalo in izbira je padla na kopo nad Razorom in na Vrhé nad lovsko kočó.

V Bohinjski dolini so peli velikonočni zvonovi, ko sva orala s Tomažem kašnati sneg z Vogla na Komno. Veselo naju je pozdravil bohinjski »konzul« s Kraja in kmalu smo drseli preko kop nad Razorom na Vrhé na oglede. Na mestu, kjer stoji danes Dom, smo obstali. Kakšen razgled! V dolini temno jezero, krog in krog venec Bohinjskih gora s prostranimi snežnimi polji, tam zadaj dolina Sedmerih jezer, za Debelim vrhom pa stožec Triglava! Sedli smo na solnce ob kopno ruševje tik nad skalnato strmino. Odločitev je padla: »Tu bo Dom, pa nikjer drugod!«

Odbor se je z izbiro prostora strinjal in naš Nace je s svojim gradbenim štabom pograbil za delo. Komaj je zazelenela trava, so bili načrti in proračuni za veličastno in tehnično komplicirano zgradbo gotovi. Malo jih je, ki vedo, koliko ogromnega prostovoljnega in požrtvovalnega dela poedincev in vseh skupaj je bilo pri tem opravljenega. Koliko težav in zaprek se je moralo premagati, koliko poguma je bilo treba! Saj svet še ni bil naš, ko je stavba že rastla iz tal, in gradila so se že nadstropja, ko gradbeno posojilo še ni bilo dovoljeno. Ko je zapadel prvi sneg, je bila impozantna trinadstropna stavba pod streho. — —

Ob otvoritvi »Komne« smo bili res veseli. Ta veličastni planinski Dom je navdajal vsakega planinca s ponosom in z zavestjo, da je bila prestana težka preizkušnja; je pa obenem prav tako dokaz smotrenosti in uspešnosti dela, kakor tudi ustvarjajoče sile naše planinske organizacije. Pogledi so nam plavali tja čez pod Črno Prst, kjer smo prejšnje leto proslavljali štiridesetletni jubilej prve naše planinske postojanke, Orožnove kočé. Kako neznatno in šibko je bilo takrat še naše društvo! Prešla so komaj štiri desetletja. Skoraj na 10.000 je zrastle od takrat število organiziranih slovenskih planincev in 52 koč in domov stoji po naših slovenskih planinah, zgrajenih v idealizmu, po večini v trdi narodnostni borbi za ohranitev posesti naše lepe slovenske planinske zemlje. Vojna nam je več naših postojank razruvala. Dolga leta naporenega in malo hvaležnega dela je bilo treba, da so se popravile in preuredile. S Komno se je to delo v glavnem

zaključilo; pričela se je obenem doba zgradbe novih planinskih trdnjav, ki naj izpolnijo važne vrzeli v sestavu naših planinskih zgradb in omogočijo razmah planinstva tudi v zimi, obenem pa naj dokazujejo, da je mlada generacija voljna in sposobna nadaljevati plodno delo svojih prednikov — pionirjev slovenskega planinstva.

Blagoslov, ki ga je podelil svečenik ob otvoritvi planinskemu Domu na Komni, naj velja tudi delu, ki mu je viden izraz ta ponosni Dom, res dom!

Janko Mlakar:

Spomini in opomini.

Poglavje o nespodobnosti v planinah.

Nekoč sem bil koč zastopnik »Prosvetne zveze« pri zborovanju, na katerem se je med drugim obravnavalo tudi vprašanje, kako bi se pri nas nečednost, če že ne zatrla, pa vsaj omejila. Tu je neki zborovalec »počastil« koče, domove in hotele SPD z imenom, ki ga rajši zamolčim. Čeprav nisem bil v to pooblaščen, sem vendar kot star bivši odbornik SPD-o v tem oziru zagovarjal. Slišal sem pa pozneje, da dotični »interpelant« ni imel popolnoma napak.

Nemški pregovor pravi: »Auf der Alm, da gibt's ka Sünd.« Žal, da ga marsikdo vzame v napačnem smislu ter jemlje s tem planinstvu ugled. Zdi se mi podoben lesu, ki izgubi polituro. V mestu se planinski človek ravna skrbno po predpisih »lepega vedenja«; ko pa gre v gore, pusti polituro doma, s seboj vzame neotesanost.

Predvojnemu odboru SPD so radi očitali, da meče zimskim planincem polena pod noge. Res je, da jim nismo bili naklonjeni; zakaj bi naj jim bili, ko so nam pa vlamljali v koče in delali škodo?

Nekateri so jih zagovarjali:

»Kaj naj zmrzne, če je pa koča zaprta? Mislil je, da bo prišel še do teme v dolino, pa ga je prehitela noč. Kaj je potem hotel drugega storiti, nego da je vlomil in si rešil kožo?«

Popolnoma pravilno! Če bi bil jaz na njegovem mestu, bi naredil prav tako in bi celo s stoli zakuril, če bi ne imel drugega lesa. Potem bi pa vestno sporočil SPD-u, kaj sem naredil, in prosil, naj mi pošlje račun.

Veliko jih je že vlomilo v koče, pa v vseh letih, kar sem bil v odboru SPD, mu je samo eden, neki planinec iz Zagreba, pisal, da je s silo odprl vrata, mislim, da na Kredarici, ter prosil, naj damo ključavnico popraviti, njemu pa pošljemo račun.

V Jezerski koči so neko zimo pokurili smučarji vse skodle, ki so bile pripravljene za popravo strehe, pa se ni nihče javil. Poleg tega niso niti posode pomili in so vso kočo pustili v neredu.

Nekateri so take planinske grabeže (homo alpinus rapax) zagovarjali, češ SPD je samo krivo, če vlamljajo v njegove koče; zakaj jih pozimi ne oskrbuje!

Pred svetovno vojno pač ni bilo vredno za tisto pest zimskih planincev, ki so pozimi vznemirjali gore, oskrbovati koče, zlasti še, ker

so to bili večinoma taki »eksemplari«, ki so imeli slabo »volno«; če so imeli dobro, se pa niso dali radi ostriči.

Dandanes so kočje SPD za planince iz rodu homo alpinus hiemalis tudi nekaj zimskih mesecev odprte, nekatere med celo zimo; navzlic temu se vlamlja, morebiti v zavetišča SPD manj, ker so nekatera itak odprta, pač pa v razne stanove in pastirske kočje. Brez gospodarjeve vednosti se divjaki v njih vtaborje in gospodarijo, kakor bi bili »doma« — prav za prav tako, kakor bi doma n e delali: doma kurijo le z drvi in s premogom, v planinah pa načno še streho, če jim zmanjka kuriva.

V prvih povojnih letih se mi je neki Bohinjec pritožil, da so mu smučarji pokurili popolnoma nove deske, ki jih je bil nanosil v jeseni na planino, da bi z njimi prekril streho. Naredili so mu več kakor 2000 kron škode. Pa niso bili to kakšni tihotapci ali divji lovci, katerim bi nekateri radi vse take vlome naprtili. Izvedel sem pozneje, da so to bili gospodje, ki sicer veliko dajo na svojo akademsko čast; pa jim ta ni prav nič branila, da se ne bi bili brez gospodarjeve vednosti in proti njegovi volji polastili njegovega imetja; naredili so mu s tem škodo, ki je niso imeli namena popraviti in je tudi niso popravili. V dolini pravimo takemu dejanju »tatvina«. Če bi jo bil dotični gospodi očital in bi bila menzura še moderna, bi si bil, mislim, nakopal na glavo cel kup dvobojev — tako bi bila njihova akademska čast razžaljena.

Pred več leti me je neki lovski čuvaj opomnil, naj svoje licejke učim, da bodo izpolnjevale sedmo božjo zapoved tudi v planinah.

»Prišel sem v lovsko kočjo,« mi je pripovedoval, »pa je bila zasedena od samih mladih ljudi. Seveda so bili tudi dekličji vmes. Ker so bile vse v hlačah, sem jih šele pozneje opazil; med njimi je bila tudi ena vaša učenka. Rekel sem jim, da lahko prenoče v koči, samo da jo pri odhodu lepo pospravijo in skrbno zapro. ‚Pospravili‘ so pa samo moj čaj in sladkor, drugo so pa pustili vse v neredu.«

Jaz sem v mislih preštel vse svoje učence, o katerih sem vedel, da smučajo, pa sem bil prepričan, da bi se nobena izmed njih med »svetom« ne bila tuje lastnine niti pritaknila. Toda glej: v koči pa je s čisto mirno vestjo pila ukradeni čaj, oslajen z ukradenim sladkorjem. Seveda, »Auf der Alm...«

Zdi se, da nekateri smučarji smatrajo planinske stanove za prosto ležečo stvar, ki jo vsakdo lahko rabi. Priznam, da ni nič hudega, če se kdo zateče v prazen stan ali če kdo v njem prenoči brez gospodarjeve vednosti, seveda tudi brez njegove škode. Toda, navadno se zgodi, da smučarji pokurijo brez vsake najmanjše odškodnine najprej drva, katera je bil gospodar ali pastir v jeseni v potu svojega obraza pripravil za prihodnje leto.

Dolinski dolgoprstneži rabijo za dela te vrste glagol »suniti«. Planinski grabeži pa kakor da bi se ne zavedali, da je v tem kaj napačnega, če se vselijo brez lastnikovega dovoljenja v stanove ter se tam okoristijo s tujim blagom v obliki drv, desk ali skodel; sicer bi se ne hvalili s tem v svojih liričnih izlivih, ki jih pošiljajo v liste. Imajo pač dvojno moralo, eno za dolino, drugo za planine.

Prav taki planinci so oni iz rodu goluhov in goluš, homo alpinus nudus. Verjamem, da je v hudi vročini prijetnejše hoditi v kopalnih hlačah kakor v lodnastih ali baržunastih. Tudi jaz hodim včasih v kopalnih hlačah, ki so pa res hlače, ne pa tretji koren iz njih. Tudi v dežju so koristne. Obleko vtakneš v nahrbtnik, oblečeš plašč, če ga imaš, potem pa lahko lije, kakor hoče. Ko prideš v kočo, se pa v suho oblečeš.

Da hodi torej planinec po neobljudenih krajih oblečen po modi Zulukafrov, seveda še divjih, to je še nekako umljivo. Nikakor pa ne razumem, kje so se učili olike tisti, ki sede v koči ali domu, oblečeni samo v hlače. Menda se je niso nikjer učili, ker imajo o spodobnosti prav take nazore, kakor divjaki, od katerih so »sunili« modo.

Nekje sem bral, naj planinec, ko pride v kočo med ljudi, preobleče srajco, da ne bo razširjal neprijetnega duha, ki prihaja od prepotenega perila. Toliko obzirnosti do drugih gostov mora imeti vsak, ki je vsaj nekoliko olikan. Homo alpinus nudus je pa tako ponosen na svojo opečeno kožo, po kateri se cedi pot, da jo po kočah razstavlja, kakor bi bil vonj, ki ga izpuhteva, najboljša sestavina planinskega zraka.

In to so ljudje, ki ti vedo točno povedati, h kakšni prireditvi smeš v promenadni obleki, kdaj moraš obleči smoking; samo tega ne vedo, da se ne spodobi sedeti med gosti v planinskih obednicah brez srajce. Žal, da jih je dosti med planinci, ki ne vedo, da se prava olika kaže v tem, če je človek dostojen tudi tam, kjer je lahko nedostojen, ne da bi ga kdo pred vrata postavil.

Videl sem tudi že na lastne oči, da se nekateri gostje po kočah v občevanju z oskrbnikom in njegovo služinčadjo pokažejo v svoji menda prirojeni surovosti, ki jo v dolini previdno skrivajo kakor polž roge. Taki pač ne vedo, da se prava olika očituje v vljudnem vedenju nasproti nižjim, ne pa v pohlevnosti nasproti višjim.

Tisto leto, ko je imel Aljaž zlato mašo, sva šla z Lojzom s Kepe na Stol. Prenočila sva na Golici. Drugo jutro sva se napotila naprej. Ker je bil jako vroč dan, naju je mučila žeja. Ko prideva na planino, ki leži menda prav nad Koroško Belo, sva trdno upala, da nama bodo planšarice postregle z mlekom. Pa sva se zmotila.

V stanu sta bili dve, pa sta nama jako neprijazno odzdravili ter nama niti kapljice mleka nista hoteli dati.

»Včeraj sem ga jaz dala,« je rekla prva, »danes ga pa ti daj!«

»Jaz ga že ne dam.«

»Saj ga nočeva zastonj,« oglasim se jaz; »Bova dobro plačala.«

Pa niti odgovora nisem dobil.

»Pa z Bogom, in lepa hvala za prijaznost,« sem dejal, Lojze je pa srečo voščil, in odšla sva.

Kakor sem pozneje izvedel od nekega gospoda, so imele planšarice slabe izkušnje s planinci: »Pridejo turisti, moški in ženske,« mi je pripovedoval, »se polivajo z mlekom, razmečejo sklede in žlice po travi, potem pa odidejo kakor ‚Mica Kovačeva, piva, nič pvačeva‘. Ako bi bila v duhovski obleki, bi bila gotovo prijazno sprejeta in gostoljubno postrežena.«

To sem mu rad verjel. Nekoč sem namreč slišal, kako je mojega stanovskega tovariša gospoda Pripeko rešil duhovski kolar, da jih ni dobil z grabljami.

Ob suhem vremenu je poleti trava na Golici jako gladka. To okoliščino je porabil gospod Pripeka ter se podričal proti Spodnji goliški koči. Tu ga opazi kmet, ki je tam nekje grabil.

Šel je z grabljami nadenj ter mu že od daleč žugal: »Le čakaj, ti prokleti škric, jaz ti pokažem travo tlačiti.«

Ko pa prileti bližje in vidi, kdo mu travo tlači, zbere svoj obraz v najprijaznejše gube, se odkrije in pravi: »Hvaljen bodi Jezus Kristus! Dober dan jim Bog daj! Gospod, naj se le še naprej dričajo.«

Gospod Pripeka mu je ponudil srebrno krono za potlačeno travo, pa je mož ni hotel vzeti.

»Saj ni taka škoda, samo na tisto nedeljsko gospodo sem pa res gorak. Špravi se je cel trop skupaj, pa se driča po travi, da se potem niti ne pozna, kje je rasla. Doli v vasi imam travnik, na katerem nasečem vsako leto cel voz manj, kakor bi moral. Krive so pa tiste neumne rože, na katere je gospoda kakor koza na sol. Čeprav imam zagrajeno, se včasih cela čeda zakadi v travo ter jo potlači, kakor bi se krave po nji valjale.« — —

Čudno, ljubitelji narave, izletniki, planinci, sportniki, lomijo cvetoče veje s sadnega drevja, tabore na travnikih, kjer puščajo kot sledove svoje mestne vzgoje škatle, črepinje, masten papir in druge odpadke, iščejo bližnjic skozi žitno in drugo polje, bude trdne vaščane s svojim rjoventjem, pa pravijo, da ljubezen do narave, planinstvo in sport človeka blaži . . .

Svoje dni je dobil odbor SPD od nekih planincev pritožbo zoper mežnarja pri Sv. Primožu nad Kamnikom, češ da je bil z njimi surov, ko so ga vprašali ponoči za pot na Veliko Planino. Jaz sem »surovost« tistega moža razumel. Ves ljubi dan vam gara, pa ga ponoči bude turisti ter zahtevajo to in ono od njega, če ne oni iz rodu homo alpinus vulgaris, ker ne vidijo v temi markacije, pa planinski vriskači.

V odboru SPD smo večkrat poudarjali, da bi bilo treba planince obojega spola vzgojiti, pa nismo našli pripravnih pripomočkov. Lahko trdim, da smo bili v predvojnem času v mnogoterih ozirih dostojnejši. Takrat so zastopnice nežnega spola hodile po gorah v družbi, ki jih je spoštovala, in ni bila navada, da bi fant in dekle hodila sama po planinah ter prenočevala po zapuščenih stanovih, kakor dandanes. Slabo znamenje za družabni nramni »standard« je zlasti še to, da ljudje ne vidijo v tem nič napačnega.

Po planinskih kočah plačujemo v rešilni fond. Morebiti bi ne bilo tako napak, če bi SPD ustanovilo še en fond, iz katerega bi se plačevale gardne dame, ki bi take parčke nadzorovale.

»Saj vendar ni nič hudega,« bi dejal kdo, »če gresta dve ,sorodni duši' v gore, da se naučijeta planinske krasote.« »Res, prav nič hudega, če bi šli le duši, ,meso' bi pa doma ostalo . . .«

Ko sem se nekoč peljal v Bohinj, sta sedela v istem oddelku fant in dekle iz plemena zimščakov homo alpinus hiemalis. Šla sta čez praznike v neki stan na planino Vogel, občudovat planinsko kra-

soto. Kako, sta kazala že med vožnjo: fant je dekle kar vpricho sopotnikov prižemal k sebi, ona se je na videz branila in bi bila menda rada zardela, pa ji ni »ratalo«.

Včasih imajo dekleta pri tem zahrbtne namene.

»Zdenka,« je vprašala svojo prijateljico navdušena planinka Staša; »kaj boš pa letos naredila? Jaz nameravam delati Mojstrovko in Prisojnik.« »Jaz pa nič. Mi ni treba več laziti po gorah, sem ga že ujela. Čez dva meseca bo poroka.«

In bila je res. Dva meseca po poroki pa krst.

Svoje dni so hodile zakonske kandidatnje na ples, da so dobile ženine, dandanes jih pa love po gorah, v gojzercih in na dilcah. —

Bivša moja učenka Cilka ga je dobila tudi na planinah, čeprav ni šla na lov. Dobila pa ga je zaradi svoje dostojnosti.

Šla je na Triglav v večji mešani družbi. Mati jo je samo zato pustila, ker je mislila, da pojdem jaz z njimi. V koči pri Triglavskih jezerih jih je zadržalo slabo vreme. Med drugim so si dolčas preganjali tudi s »kapucinerjem, ki je kapico izgubil«. Cilka je bila obsojena, da mora nekega fanta poljubiti. To jo je tako ujezilo, da se je eksekuciji umaknila z begom. »In fuga salus,« »v begu je rešitev,« si je mislila ter jo ubrala proti Komarči. Neki moj planinski tovariš je šel za njo ter jo pripeljal k meni v Bohinj, kjer sem »letoval«.

Nekaj let potem se je z njo poročil. Všeč mu je bila zaradi svoje odločne dostojnosti. —

Še nekaj! Znano je, da postane vožnja z večernim dolenjskim vlakom ob nedeljah in praznikih zaradi pijanih sopotnikov večkrat naravnost mučna. Nekoliko bolje je na Gorenjskem, tam sem prišel včasih v večernem vlaku v prav dostojno smučarsko družbo.

Naj končam to posebno poglavje o nespodobnosti v planinah. Kdor se čuti prizadetega, da ga je zarsbelo, naj se nikar ne praska, marveč poboljša.

Prijatelj urednik! Če misliš, da je to pridiga, ki ne spada med planinske članke, jo vrzi v koš! Če »Planinski Vestnik« kaj takega ne prenese, mu ne morem pomagati.

(Dalje prih.)

Slavko Smolej:

Naš človek in naše gore.

(Samoizpoved.)

Človek — kaplja človeškega morja, vklepa voljo sokaplje, sočloveka v tok misli, ki so pravemu bistvu, hotenju in vzletu človeškega gona prepogosto tuje, nerazumne, zato odporne. Človeštvo ni sporazumno; nezadovoljno je. Je li most od človeka do človeka?

Od davnih dni se človeštvo bori za svoj obstanek. Danes se bori drugače ko pred tisočletji. Vedno se slepo bori, »sreče« išče. Peha se in lovi za zlatom, za zadostitvijo zgolj materielnih potreb; usmerja življenje, kakor da ni duhovnih potreb.

Slep je človek, truden v pehanju. Nerazumen, ne prizna ne etike ne estetike, niti logike. Podreja dušo — dih stvarstva, povezan z bistvom človeka — telesu, in se zagriže samo v misel: »Zato sem na svetu, da iz boja za obstanek čim večji izkupiček preštavam...« Tako se bori s sočlovekom, kdo bo prej nagromadil največji kup zlata. V tem vidi svoj cilj, svoj končni življenjski smoter! — Kaj ni tako? Ni? Preglejte vrste posameznikov, narode, rase, vse človeštvo! Kaj najdete? Da je prav povsod poudarek materializma. — Še več, vidite sredstva, ki so vsem za to njihovo borbo važna. Razumna samo njim, človeštvu pogubna. — Materializem pa ne pozna, ne dobrega, ne zla, ne sreče, niti nesreče. Zato taka telesa ne osrečujejo okolice, sočloveka. Taka pa je civilizirana družba, ki ne pusti vsakomur izživljanja samega sebe, ne pusti poti do njega samega.

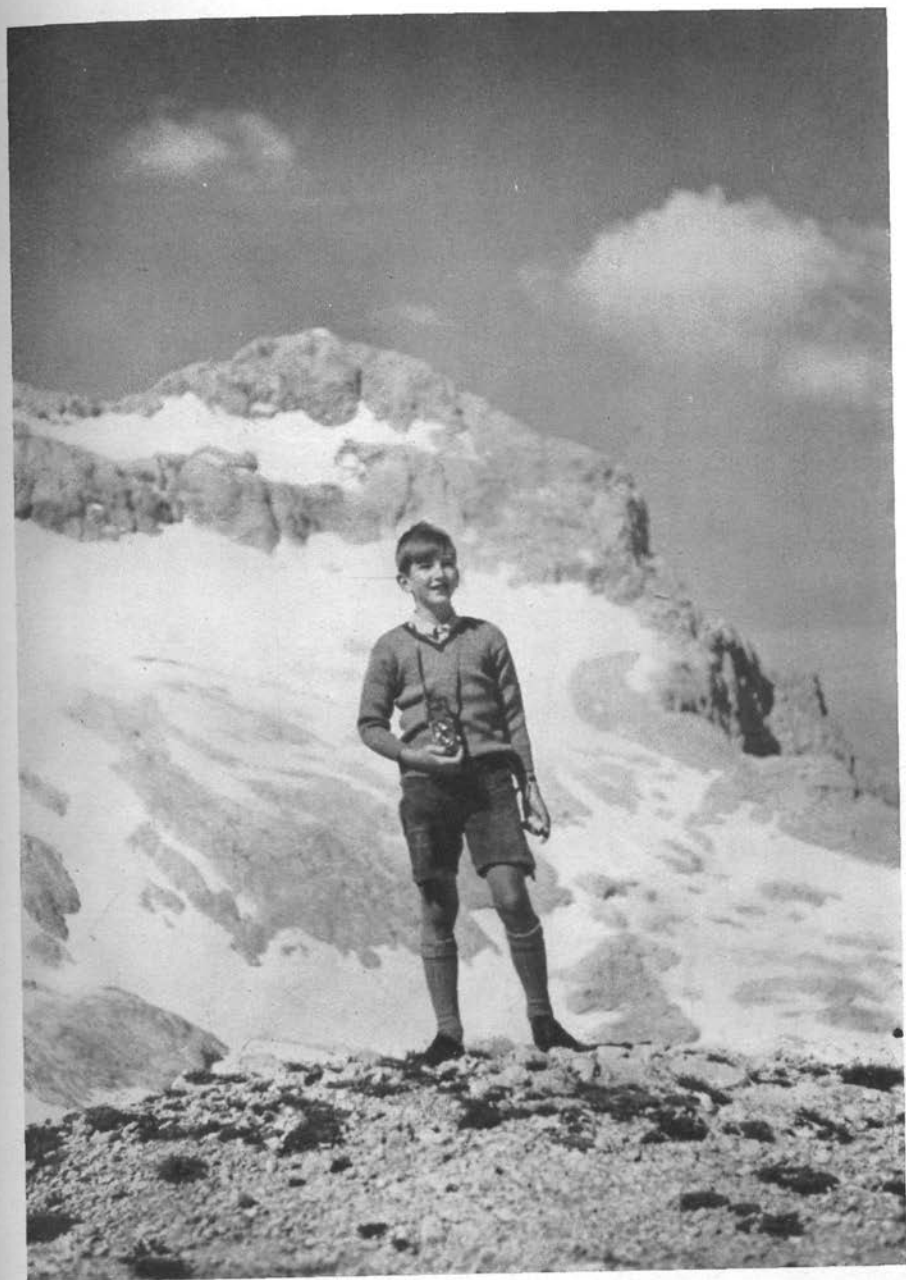
V različne poizkusne pokrete sebe ali nas združujejo iz dneva v dan, vsaka teh oblik pa tlači človekovo individualnost. Ni to njihov namen, toda v službi vsakdanjosti, materializma so, vsaka po svoje! Zato smo šablonski, otopeli, trop teles brez duševnih potreb. Zgolj telo smo, telo, ki ne potrebuje več nego snovi, ki ga ohranjajo...!

Tak je današnji človek. Tudi žival ne potrebuje več. Saj se človek zadovolji z istim, poleg plehkkih zabav, opijanja. — Pravi človek je v njem zatrt, zmehaniziran je, preračunjen, kakor so preračunane funkcije strojev: ve, kateri čas mu je odmerjen za delo, kdaj se bo po njem nasitil, kdaj so zabave, ples. Tak človek ni samonikel; klic narave mu je strt, zatrta mu je pot — do samega sebe!

Tako delamo. V delu se utapljamo. Mehanično. Pa vendar: kako nam je potrebna pot do globljih duševnih razgibanosti, do samega sebe k bogatejšemu razumskemu življenju za — vsakdanje življenje! Zato: otresi se svojih plehkkih zabav, praznih razgovorov! Sam si poišči pravo pot: če je ne veš, povem ti najbližjo, trdo, vendar najlepšo. To so: g o r e! Sledi svojemu gonu, daj poleta svoji volji, ovrzi psevdocivilizacijo, psevdokulturo, pa boš ti, drobec, velik, ko boš našel zadovoljstvo, razumno srečo, ko boš našel — samega sebe. — Kaj je močnejše od želje po vsem tem, po — g o r a h!

Napoti se na to pot! Ona te vodi k zdravemu razumu, z njim preko najširših razgibanosti duha do spoznanja samega sebe, lastnih zmožnosti in do izkoriščanja teh zmožnosti! Dajmo, spoznavajmo jih! Pravi razum in plemeniti duh sta rešenika človeštva brezobzirnega materializma, predvsem rešenika surovih sil, pesti! Vodnika sta v mirno, samoniklo, samo ustvarjajoče življenje! To pa je potrebno za skupni obstoj vsega človeštva.

Zato pojdi na to pot! Nov človek boš, kakršnega zahteva naš, sedanjí čas, bodočnost. Kaj ne živimo v času neizprosne materializma, pesti, surovih sil? V času, ki vedno bolj zahteva novega človeka? Človeka i esteta i etika, največ razumnika? Hinavska etika, lažna estetika, to je 20. stoletje! Pravi razum pa spi, ne zgane se, ko nad človeštvom neprestano stoje temni težki oblaki vojsk, ko so med človeštvom vojske!... Mari smo dorasli temu zlu, da ga zaustavimo? Nikdo ga ne more? Nikogar? Čigav razum vidi konec tem igram?...

Nj. Vel. kralj Peter II. v Triglavskem pogorju

Človek, dvigni se v razsežnost, ki ti je dana! — Alpinist! Vsi, ki hodite v gore — kaj ob svoji duševni razgibanosti, ob svojem poletu volje ne iščete iz vseh možnih poti najrazumnejše, res prave? Kaj ne stavljate svojega razuma nasproti oviram narave? Oviram, ki ste jim ovira sami? Kaj se zato ne borite za vsakdanje življenje? Z razumom za razum? Da! Boriš se, alpinist, in — zmaguješ! Alpinizem je razumna borba!

Malo privrženecv ima še ta čas. Bližnji čas jih bo iztrgal psevdokulturi, čas, ki bo pokončal parazite v današnjem alpinizmu. Vsaka dobra stvar jih ima! Ta čas izhajajo iz vrst onih, ki svoj prosti čas zabijajo na cesti, v praznih pogovorih, na plehkkih zabavah, v gostilnah, ali v — gorah. Brez smotra, ker pač drugega ne vedo početi! Tem je čas najhujši sovražnik, alpinistu najboljši zaveznik.

Sportnik-alpinist. Tudi tisti, ki je prvi premagal ta ali oni vrh, še ni alpinist. Samo sportnik je. Odličnjak fizične sile: »Glej, prvi sem bil gori, občuduj me! Da so mi bile duševne razgibanosti samo v tem, da li se mi posreči na vrh, da me bo svet občudoval, tega ti ne povem!« — Tak je sportnik-alpinist. Vtaplja se v delo brez ideje. Njegov uspeh je igra naključja, hazard, vojska. Vendar jim ni odrekati zaslug za razvoj alpinizma. Imajo močan delež na njegovem razvoju, podzavestno so poudarili pot pokretu alpinizma.

Tudi mir je posledica vojske, mir pa je i borba.

Zato poudarimo sočloveku vrednote plemenitega alpinizma, polne neslutelih možnosti za razvoj novega človeka. Kažimo mu pot k ostrejšemu razumu, plemenitejšemu duhu za boj, ki ga bo moral bojevati za svoj veliki obstoj.

Bežimo v gore, v naravo, uveljavljat svoje v vsakdanjost okovane volje, ob vzletu vsega lastnega gona, za klicem lastnega jaza, da živimo ono življenje, ki nam je po Njem dano, proč od plehkkih ljudi, lažne modernosti, v svetle sfere človečanstva in božanstva...

* * *

Težko je bilo nositi te misli v sebi. Boril sem se z njimi, iskal sem jim konca. Pogled v megleno morje od stene Triglava do Karavank v nedogled, pa prav blizu pogled v sebe mi je nagromadene sprožil. Pod meglanim morjem se je borilo za vsakdanjost človeštvo, na gori sem se boril jaz, za svoj — »jaz«.

Odprite srca in duše, poglobite se v globino in višino našega življenja, sodite o njem, povejte si sebi, da li so nam misli enake.

Naš čas pa mi narekuje: Več glav, več misli...

Planinec in lovec.

Med prvimi planinci so bili lovci. Brezdvomno jim gre prvenstvo v odkrivanju »nepristopnega« planinskega sveta in v izsledovanju steza in prehodov. Kar pa je planincu glavni smoter, to lovecu gotovo ni in, česar planinec načelno išče kot užitek — planinska romantika — s tem se naslaja lovec kvečjemu mimogrede. Lovcu je bilo pristno, glavno gibalno le plen, za prehrano in obleko, torej meso in živalska koža. Prvotno je bilo med lovci pač malo takih, ki bi bili zavestno dovzetni za naravne lepote, kakor jim tudi ni na misel prišlo, da bi bili varovali naravo, živo ali mrtvo. Da bi divjačini, ki jim je bila del njihovega obstanka, prizanašali? Čemu? Tedaj to ni bilo potrebno; saj je bila človeška naseljenost pičila, strelno orožje primitivno in divjačine dosti. Človek, iz potrebe lovec, je živel vedno v istem okolju; zato gorskih lepote in krasote naravnih prikazni zaradi vsakdanjosti tako rekoč niti videl ni. Kaj šele, da bi si jih bil v svesti!

V starih časih torej planincev v današnjem smislu ni bilo; saj tudi raznih sportov za krepitev telesa in osvežitev duha ni bilo. Planinstvo se je kot ljudski pokret jelo razvijati šele tedaj, ko je ustroj človeškega življenja zahteval za duha neki odpočitek, za telo pa napor in delavnost. Poleg drugih mikov k naravi je planinstvo postalo za prebivalstvo mest življenjska nuja. Z razvitkom in z razčlenbo socialne družbe pa je jel tudi lovu naraščati pomen kot razvedrilo v naravi; polagoma je dobil še nekod sportni prizvok. Tako sta se planinec in lovec zdaj srečala v gorah, vendar bolj v razmerju kakor jež in lisica, čeprav sta pod pritiskom nenaravnih življenjskih razmer njuna smotra postala v nekem pogledu slična ali vsaj vzporedna.

V današnji dobi je izgubil lov pretežno prvotni značaj prehrane; postal je v mnogem, kakor planinstvo, razvedrilo duha in krepitev telesa, dasi je postanek obeh tako različen, kakor sta si hrib in dolina. Po času je lov rojen s človekom, planinstvo pa v dobi mehanizacije življenja, to je z nastankom stroja in modernih mest. Že iz porekla in smotra lova je razvidno, da lov nima tipičnih znakov sporta; sodobna sportna pretiranost ga kajpada hoče vpreči v svoj voz.

Z napredkom človeka in z njegovo gosto naselitvijo sta lovec kakor planinec spoznala, da bo njihovega veselja z užitkom proste narave konec, ako je ne bosta čuvala.

Varstvo žive narave v lovstvu se v starih kulturnih deželah, ki so bile močno obljudene, pojavlja že zgodaj. Morda kaže prosvetljeni stari vek za to mnogo več smisla in razumevanja nego evropski srednji vek, ki je v mnogčem človeka posurovil. Ne smemo pa misliti, da je človek zadnjih sto let čuval naravo iz idealizma in ljubezni do nje. Take izjeme so bile bele vrane v vrtu pesnikov in filozofov, kakor je še danes komaj dosti boljše. Človek je postal obziren iz lastnega egoizma, ker je spoznal, da bo z uničenjem žive narave

močno, če ne docela okrnjena njegova življenjska možnost ali vsaj njena prijetna stran, to je zabava v obliki lovov in doživljajev z živalstvom. Zato so razne varstvene odredbe za ohranitev žive narave že zgodaj prešle v zakonodajo. Pri tem je uvaževan tudi gozd, ki nudi živalstvu najvažnejše in najvarnejše domovanje; saj bi z gozdom človek porušil tudi dom pretežni večini prostega živalstva, ki bi nato preminilo.

S silnim razmahom človeške prosvete v zadnjih sto letih je vzporedno hitro rastlo število prebivalstva, ki je vedno gostejše poseljevalo zemljo ter izpodrivalo prosto živeča bitja, razen tistih, ki jih je gojil in čuval. Skopi zrak in prostor v tesnih naseljih sta jela človeka dušiti; zato je predvsem meščana gnalo v prosto naravo. S tem je nastajal moderni turizem, ki se izvirno sicer naslanja na človeški skitalski nagon, a je zaradi posebnih okolnosti — lahko bi rekli, življenjske nuje — jel dobivati oblike organizovanega sporta.

Pionirji turizma in prav posebne njegove panoge, planinstva, so zgodaj spoznali zdravstveni in nravni pomen planinstva, v času, ko je ljudska množica bila še nedostopna taki novotarski ideji. Tesne razmere sožitja so pa izvabile vedno več ljudi v prosto naravo, kjer ni bilo plotov, prepovedanih potov, ne cest in ne delovnega reda — predvsem v planine. Otrok mestnih ulic, tovarn in uradov je tedaj okusil slast prostosti in bližino spokojne narave. Da bi bil še bližje njeni prelesti in da bi se ne ločil od njenih gozdov, cvetlic in živali, ko se vrne v tesne domove in delavnice, se je vrgel s pravo omamo na lovljenje in prisvajanje živalstva in rastlinstva. Kakor otrok se je opajal ob nagonem ropanju in razdejanju. V prešerni zavesti, da je za hip ušel sponam vsakdanjega reda in dolžnosti, je izgubil oblast nad seboj. Vsa njegova omika in olika je odpadla razenj kakor krpa; nagon, da se nasiti z nečim toliko časa mu odtegovanim, ga je izobličil v rušilca in motilca sveta, kamor je zašel. Tedaj so se križali interesi lovca in planinca in še dandanes ni povsem odbrnel akord nesoglasij. Planinec je vstopil v kraljestvo lovca, kjer ni znal prisluškovati naravi; s svojo okovano palico in s hrupno hojo je motil veličastni mir gorskim duhovom, ki so tisočletja čuvali svoje carstvo za pastirja in lovca.

Po prvi omami pa je umni planinec kmalu za lovcem spoznal, da ima razproščena prostost tudi v naravi svoje meje in da jo je treba uživati s spoštovanjem, ki ga je vredna. To spoštovanje se najbolje očituje v varstvu narave, predvsem živalstva in rastlinstva, v spoštovanju naravnih tvorb sploh.

Če pravi lovec tvorno deluje v tej smeri, ko neguje in goji divjačino in ga gozdar podpira z nego in varstvom gozda, bodi njima planinec pasivno v podporo s tem, da spoštujoč njun trud, ne ruši, kar ona dva gradita, ne pustoši cvetja, livad, ne zarezuje dreves, se ne dere in ne razgraja, da splaši divjad i. p.

Kakor so planincu tudi gole gore užitek, tako so mu, odličene s planinskim cvetjem in z živalstvom, razodetje in doživetje. Le tedaj more kulturni planinec imeti zadoščenje, če v podložni mu naravi hodi z zavestjo, da je zaščitnik in pravičen gospodar vsega pričujočega.

Tukaj se planinec in lovec v drugič srečujeta kot zaveznika in prijatelja. Spoštovanje medsebojnih pravic in pravo razumevanje teženj jima bodi trajna vez za njuno prijateljstvo. Planinec se naj zaveda, da ima divjačina ravno takó pravico do nemotenega domovanja, kakor človek v svojem stanovanju. Obzirno naj se ogne zakloniščem, kjer ima divjad mlade in kamor se zateka kot v svoj dom. V lastno korist torej spoštuje planinec skromne domove gorskih živali in grede gorskih cvetlic. Cvetje je najlepše v svoji naravni okolici in žival najočarljivejša v nemoteni prostosti.

Kaj bi bile gore brez gozdov, brez cvetlic, brez živalstva? Gore same so okvir za živo sliko narave, ki jo občudujemo na svojih pohodih. Kako se širijo prsi ob opojnem vonju snežnega polja ključavnic (narcis), kako toplo nas pozdravljajo žametne murke iz solčnega zelenja planinskih livad, kako poskoči sree ob pogledu na čop srebrnih očnic v skalni razpoki, kako zapolje kri po žilah, če zarezže jastreb svoje kroge pod nebo ali trop divjih koz prhne po skalah, ter strmi oko na brhkega skalnega plezalca in na blesteče barvni okras gorskih metuljev!

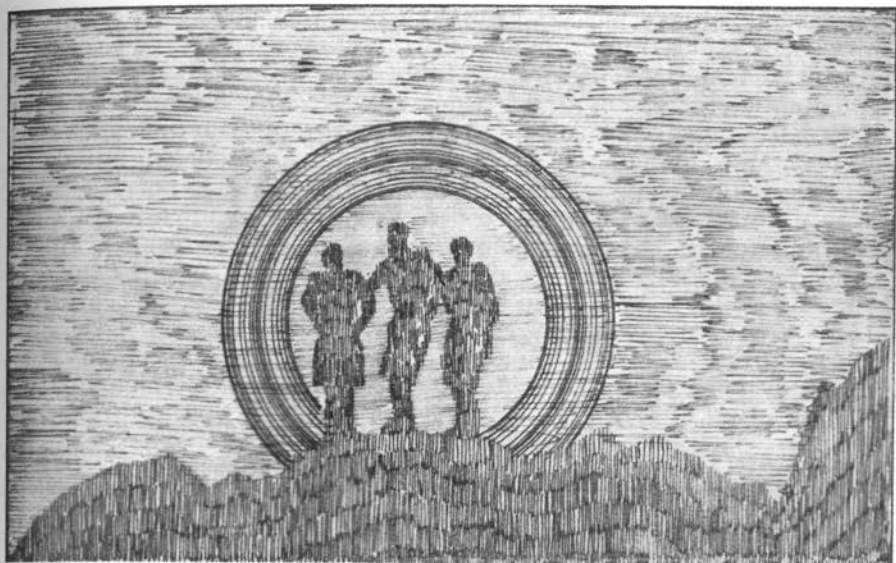
Neizčrpna je zakladnica lepot in bogastev, ki jih kot planinec ali lovec uživaš v naravi. Oskrumba božjega stvarstva je vsako početje, ki dela nasilje naravi, ne spoštuje njenih tvorb ali jih celo uničuje brez uma in koristi. Tujec je v naravi, kdor nima za njo smisla in srca. Ni planinec, komur je plezalni rekord vse, ki slep in gluha za vse drugo, drvi od vrha do vrha; ni lovec, kdor se slepo žene za plenom in zraven gazi raj, ki ga mu je dal stvarnik.

Umstvene in srčne vzgoje ter znanja o naravi ti je treba, preden se smeš šteti med planince ali lovce. Ob lovsko pravičnost je treba postaviti tudi planinsko pravičnost. Kadar bosta planinec in lovec doumela svoj pravi, visoki poklic, bosta zmožna za pravo doživljanje v naravi, bosta tudi iz notranje potrebe nele spoštovala, temveč do zadnje živalce in rastlinice tudi branila in varovala svoje območje.

V obrambi in čuvanju kraljestva planin in njihove žive in mrtve narave se morata zblížati kot zaveznika, čeprav se njuni siceršnji interesi večkrat križajo in njune steze v planinah drže vsaksebi. Naj gorski duhovi navdajajo srca vseh gorohodcev z blago voljo, da bodo prav spoznali svoje poslanstvo!

Ne mrtva črka zakona in pisana prepoved uničevanja, temveč prosvetljenost vsakega posameznika, zavest odgovornosti napram skupnosti in svojim naslednikom ter spoštovanje stvarstva, edino to more roditi verne zaščitnike naše žive planinske prirode.

Dovolj je torej skupnih interesov v stremljenju pravega planinca in pravičnega lovca. Kdor se tega zaveda, bo vedno našel pravo pot, ki vodi do pristrčnega sožitja. Kajti vse življenje je pač kompromis nasprotujočih si sil, ki so, vsaka zase sproščene, razdiralne in pogubne. Zato, gorohodci, ne grešimo zoper svojega bližnjega in zoper naravo, da ne bomo izgnani iz zadnjega raja, kakor sta grešna prednika bila pahnjena iz prvega!

»Glorija« na Rjavini

Inž. Rihard Sever:

„Glorija“ v megli na Rjavini.

Množica ljudi je tiste dni razgrajala po okolici in na temenu sivega očaka Triglava. Kam naj se grem reševat tega vrveža? »Na Rjavino pojdemo!« predlaga sosed.

In smo šli. Trije smo bili. Malo smo kolovratili po snežiščih in meliščih tam v Peklu, nato smo se vživeli v pot na Rjavino; vredna je opisa, še bolj pa hoje! Kar pojdite tja!

Oblaki so se podili po nebu; tu in tam je pokukalo solnce izza triglavskih obrisov, veter se je sukal okoli vogalov, skal in stebrov, padal po grapah in zagatah, Rjavina pa je bila zastrta z megleno peno, ki jo je vzhodnik metal na njo s Krme. Le v redkih trenutkih se je raztrgala ta pena, tako da nas je ogoljufala za razgled na vrhuncu; toda na poti nazaj nam je darovala redek pojav, ki je vreden, da ga opišem.

Bilo je na povratku, okrog 18. ure, ko smo stali v zaseki škrbine, kjer se cepita grebenska pot proti Staničevi koči in plezalna pot dol v Pekel. Posvetovali smo se, kam naj jo uberemo, kar nas je zmotil čudovit pojav. Megla na strani Krme je tvorila globoko steno, ki je valovila, se zvijala, redčila in zgoščevala, krotovičila in plastila, se bližala in oddaljevala. Nalikovala je živemu vodnemu toku, v katerem se zdi, da vidiš gladino liki zrcalu, ki pa le ni zrcalo, ker — no — ker je pač voda globoko prozorna in se ti oko ne ustavi na nemirni površini. Ta megleni vodni tok nas je obdajal, srednje gost, zmešal je

vse razdalje in zveržil vso perspektivo. Bil je globok in brez dna in obenem kakor filmsko platno.

In na tem živem filmskem platnu sem zdajci zagledal mavrico, lepo, kakršne še nisem nikdar videl. Bila je okrogla, popolnoma lep zaključen krog — v razdalji, da, v kateri razdalji? En meter, dvajset metrov? Bila je daleč in blizu, kakor hočeš. Globoka, brezdanja megla jo je nosila; v vsaki točki presečne ploskve si jo našel, v vsaki razdalji, na kateri se je ustavilo oko. Le premer mavrice je bil bolj ocenljiv. Mogoče je bil pet metrov, mogoče štiri, toda večji ni bil od zornega kota: oko in glava sta bila mirna in sta mavričin krog v celoti dojemala, ta krog in še drug bledejši in slabejši mavričin krog, ki se je dotikal glavnega kroga. Naglo sem se okrenil. Solnce je stalo že nizko in je le zelo motno sijalo skozi meglene valove, ki so se redčili in zgoščevali, prelivali, dvigali in padali. Toda mavrica je stala mirno in ostro na svojem živem platnu, v krogu pa sem zagledal živo sliko, črno silhuetno risbo, črno rezanko s škarjami, ki pa je bila živa. Kakor film samih senc se mi je zdela. Iztegnil sem roko — slika jo je iztegnila. Megleni črni jaz je delal isto ko jaz, ki sem stal na meji dveh meglениh morij, sam v morju. Toda oni jaz je stal v mavričnem krogu nad brezdanjo globino, jaz pa na trdni skali. V mavričnem okviru sem videl še oba svoja tovariša, ne, njuni sliki, ki pa nista bili tako ostro rezani. Solnčne škarje so menda otopele in se skrhavele na nešteti drobci vodnih delcih. Čim bolj je bil rob slike oddaljen od središča kroga, tem medlejše je bil, vendar pa nikakor ni bil razmazan. Prav lepo bi to ponazoril s sliko, kakršno naredi debela steklena leča, ki v sredini vrže še kolikor toliko točno sliko, na robih pa jo zverži. Sebe sem videl ostro, tovariša pa tem slabše, čim bolj sta se oddaljevala od mene. Onadva sta videla isto tako vsak sebe popolnoma ostro, sosedove sence so se pa nekako razpršile. Nemo smo stali in občudovali. Nato sta zaropotala fotografska aparata mojih tovarišev. Upanja ni bilo nič — slik pa seveda tudi ne. Izgovarjata se, da so slike prehitro izginile in da sta pač fotografirala le meglo. Vendar je solnčni žarek čaral najmanj dve do tri minute; časa bi bilo torej dovolj. Končno se je slika počasi razblinila, se razlezla in izginila. Ostala je le megla in tele vrstice kot spomin na redek dar boga Solнца in boginje Megle.

*

Opisani pojav spada gotovo v vrsto tako imenovane Brocken-prikazni, ki so jo prvo opazovali na gori Brocken (1142 m), najvišji v gorovju Harz v Nemčiji. Ta prikazen je senčna slika visoko stoječega opazovalca, ki jo vrže nizko stoječe solnce na megleno steno.

Mont Aiguille (2097 m).

Ne imenuje se ta skalni sklad zaman sedmo čudo Dauphiné-a. Sredi gozdov se dviga preko 2000 m v nebo ta edinstvena zgradba. Od daleč zre nate to nedostopno skalovje izpranih sten; 800 m dolg in 140 m širok je ta očak. Sama skala in stena, a na vrhu zelena trata. Le vzhodna stena je dostopna s plezanjem. Plezarija ni narporna, a skrajno zanimiva in dokaj napeta. Slika je bila prezanimiva, da se ji ne bi odzvali lepe pomladanske sobote.

S Stanetom sva se odpeljala na izvoljeno soboto popoldne, z vrvjo za vratom, s plezalkami in provijantom do 50 km oddaljenega St. Miche-les Portes. Od prve postaje pa skoraj do vznožja vodi lepa kolovozna pot skozi polja, gozdove in pašnike. Vsa okolica kar sliči naši Gorenjski. Nekako sredi pota sva se pri gozdni čuvajnici — boljši kmetiji — ustavila, da bi se po dolgem času zopet enkrat naužila dobrega planinskega mleka — za mali denar. Mleko je bilo res sijajno in užitek popoln, ker sva za ceno k sreči izvedela — po zaužitju dobroti; sicer bi se nama zaustavil: plačala sva za tričetrt litra mleka kar dvanajst dinarjev! Hitro sva jo odkurila in prijazno odbila vabilo, da bi tam nočevala; kdo ve kakšne bi bile hotelske cene senene postelje v hlevu? Udala sva se misli, da bova prenočevala na prostem v »Hotelu lepih zvezd«, četudi je pričela megla tlačiti hribe, doline in — ko môra — naju. Nisva še napravila kakih 500 m do vznožja stene na sedlo Col de l'Aupet, pa sva bila že okoli in znotraj mokra od megle in dežja. Naša sva nekaj podrti bajti sličnega; to sva si osvojila. Preden sva naredila streho in znosila malo dračja za ležišče in ognjišče, sva bila še več ko mokra. Sila kola lomi, z muko sva si zakurila ogenj in si »hotelsko« sobo uredila kar udobno. Ob ognju nama je z ene strani vroče postajalo, z druge sva zmrzovala. Po sijajni in obilni večerji — slaniki v jajčni omaki — in kratkem izprehodu sva legla. Pri meni se je spanec malo mudil, a Stane je kmalu vlekel dreto s tako silo, da se je tresel pograd. Meni je bila poverjena tudi naloga kurjača, ki sem jo še nekam vestno vršil — saj me je zeblo...

Ob štirih zjutraj naju je zdramil mraz in žvrgolenje ptic. Premražena sva se izvlekla ven; tu naju je objel tak čar, da sva koj pozabila na mraz in ostale tegobe. Krasno jutro, brez sledu večrajšnje čemernosti, zrak čist in jasen! V dalji se je že ožarjalo nebo od vzhajajočega solnca. Kar brez godbe sva od radosti zaplesala; srce nama je igralo najveselejše poskočnice, mraz je splahnel v telesu. Skuhala sva si hitro svojo »bananijo«, jo použila ter pod »posteljo« skrila nahrbtnike; hotelskemu portirju jih nisva zaupala. Potem pa hajdi proti steni!

Stena ima samo en vstop; ogromna razpoka, gotovo 200 m visoka, ozka, pa polna solidnih oprijemov, nudi prijetno in zabavno plezanje. Izhod tvori podolžna polica z varno stopinjo; to je prehod v nov kuloar, ki je bolj izpostavljen, a opreznemu lahko prestopen.

Na koncu naju je čakal kakih 5 m dolg hrbet, ki sva ga morala prejezditi, da sva splezala v opasno, vodoravno razpoko in se ležé prelila do previsnega lijaka. Pred vstopom v lijak je razgled nepopisno divje krasen. Strmo skoraj 1600 m pod teboj se na eni strani vije bela črta ceste v Marseille; vasice so nametane ko igračke, med ka-

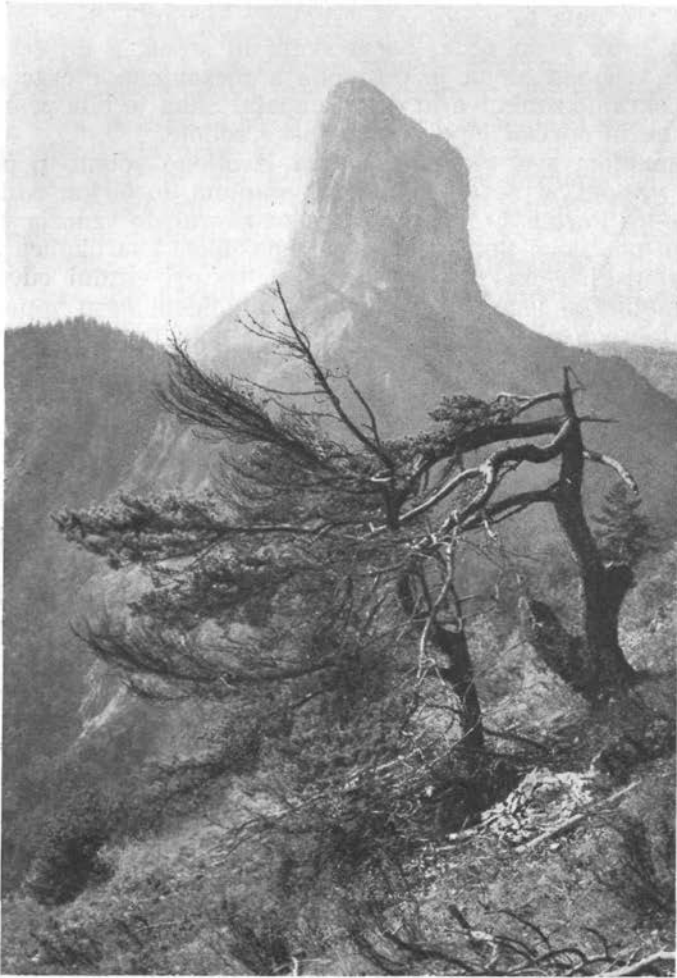

Foto
F. Odoux

Mont Aiguille

terimi se vijejo zelene črte potokov; na drugi strani pa ogromni gozdovi in skalna pušča. — Previs tega lijaka je v vsej turi najopasnejši; posledica najmanjše neprevidnosti bi bila brezplačna zračna pot v dolino in v večnost. Treba je le mirnih živcev, oprijemov je dovolj. Lijak se naglo zožuje in se pretvori v ozko, za plezanje práv prijetno razpoko brez večjih opasnosti, dokler ne pridemo na vrh.

Z lepe, zelene planote s preprosto, a bogato floro je razgled čaroben. Mehka trata je tako vabljiva, da se nehote vležeš v njeno naročje in sladko zasanjaš v dobo, ko so tu gospodovale gorske vile in divji gamsi. Nerazumljivo nam pa je, kako bi gamsi prišli na vrh. V Grenoblu so mi dejali, da so bili nekoč tu divji kozli, česar ne verujem, pač pa, da zdaj vrh pridno posečajo dvonožni kozli. Tudi ljudje v dolini trdijo, da plezajo gor samo — kozli. No, tu gori sem rad kozel. —

Dve uri sta nama minuli, ko bi trenil, in že sva se morala zopet spustiti v lijak in dolino. Ura ni bila še deset, ko sva »poravnala« hotelski račun in se poslovila od gostoljubne preluknjane strehe, ki nama je preko noči nudila vročino in mráz in na dračju »mehko« ležišče.

Dolgih 40 km poti sva imela še pred seboj čez hribe. Preko lepih pašnikov sva prešla sedlo Pas de la Selle in se povzpela na Mont Laupet 1996 m. Nato sva nadaljevala preko skalnatih in gozdnih ravnin v višini 1500 m pot na Villard de Lans. Po komaj enurni hoji sva se zgrešila; kako, nama je še danes uganka. Nekaj časa sva se zaman iskala, nato sva jo vsak po svoje ubrala proti cilju. Pozneje sva spoznala, dva sva hodila kar vstric! Skoraj bi si bila lahko podala roko.

Vročina je bila neznosna, skale razbeljene ko v ognjišču, a vode nikjer. Še slabše je bilo to, da nisva imela niti koščka kruha ali kaj drugega za pod zobe, razen limonine lupine. Zaman sva se nadejala, da dobiva tu kako kmetijo. Dokler je šla pot skozi to puščo in šume, je bila znosna, dasi enolična. A ko sem dosegel glavno cesto in mislil, da sem kmalu na cilju, sem bridko razočaran izračunal, da imam pred seboj še celih 12 km trde ceste. Tolažiti sem moral tudi kruleči želodec, naj počaka, ker se moram na trdi cesti podvizati, da še dobim zadnji vlak za Grenoble. Lepota kraja mi je malo blažila utrudljivo marširanje, tako da sem srečno ujel vlak.

Stane pa je imel samo čast gledati za mojim vlakom. V svoji vztrajni trmi je nadaljeval pot do Grenobla peš, torej še daljnjih 40 km. K sreči je našel na neki planini udobno pastirsko kočo, bogato založena z jedačo in s pijačo, in mehko posteljo, a brez žive duše. Dejal si je, da so mu to pot pripravile gorske vile, in se je poslužil vseh dobrot. Dobro naspan, je v ranem jutru nadaljeval svojo pot proti Grenoblu. Medpotoma je srečal gozdarje, ki so se vračali na delo; zdaj se mu je posvetilo, da so najbrž oni nadomeščali gozdne vile. Ob tem spoznanju je zelo pospešil svoj korak in končno priromal v Grenoble.

Šmihel pri Pliberku

Gosposvelski:

„Sveta“ Hema v Podjuni.

Sv. Hema (836 m) nad Globasnico (534 m) nudi prelep razgled po slovenski Podjuni.

Hema sicer še ni proglašena za svetnico — pravilno se pravi »blažena« Hema — a ljudstvo ne dela razlike in ji kratkomalo pravi »sveta« Hema; ravnotako imenuje goro po »sv.« Hemi.

V Karavankah nad Podjuno stojijo: Ojstra (1577 m), Topica (1647 m), Peca (2124 m), gora kralja Matjaža, zdaj obmejnega stražarja.

Sv. Hema stoji ravno severno od Topice, nekoliko naprej potisnjena pred Karavanke.

V rimski dobi je stal na gori poganski tempelj, na vznožju pa se je razprostiralo mesto *J u e n n a*. Torej podobno kakor pri Magdalenski gori, na kateri je v rimski dobi stal poganski tempelj, pod njo na Gosposvelskem polju pa je bilo mesto *Virunum*. Na prostoru, kjer je stalo mesto *Juenna*, leži zdaj slovenska vas *P o d j u n a* (Nemci ji pravijo: Jaunstein). Po tej vasi je dolina dobila ime. Od kod pa ime: Pod-juna? Mari naj bo naselbina pod templjem boginje Juno? Češ, tu na Hemini gori je stal tempelj te boginje, tam na nasprotni strani doline, že blizu Svinje Planine, na griču sv. Lamberta nad vasjo Važenberk, pa je stal v rimski dobi tempelj, posvečen Jupitru. Danes stoji na onem mestu cerkvice sv. Lamberta, ki je sezidana iz kamnja podrtega poganskega svetišča, o čemer pričajo mnogoteri vzdani rimski napisi. Tako sta si gledala Juno in

Jupiter nasproti. In boginja Juno bi naj dala Podjunki dolini ime? Se non è vero...

Zares pričajo napisi na kamnih, da so v rimski dobi na Hemini gori darovali Jovenatu, zaščitniku Juene. Po vaseh okrog Sv. Heme naletimo večkrat na rimske kamne, ki so vzdani v hiše. Lep tak kamen, z reliefom otroka, je vzdan n. pr. v župnijski hlev v Globasnici. Tudi za prag vhoda v cerkev sv. Heme služi rimski kamen; ob strani se še poznajo okraski.

Na Sv. Hemo se pride iz Podjune v pol ure. Na to stran pada gora zelo strmo; porasla je, proti vrhu pa prehaja v apneniško skalovje. Na nekem mestu tvori skalovje votlino, v kateri je kapelica sv. Rozalije. Pred 10 leti je kapelica s kipom svetnice pogorela. Leta 1927. so postavili novo leseno kapelico z novim kipom in z malim zvonikom; v njem visi majhen zvon. Romarji z njim pridno pozvahnajo v izpolnitev želj.¹ Sv. Rozalijo častijo kot zaščitnico zoper kugo. Tudi danes gre preko slovenskega Korotana morilni dih — kuge. Že Urban Jarnik je dognal, da se na Koroškem naša narodna meja pomakne vsakih sto let za eno uro hoda proti jugu. Kod gre danes? Zopet potrebujemo pomoči sv. Rozalije...

V votlini sv. Rozalije izvira studenček mrzle vode. Po lesenem žlebu teče v izdolben rimski kamen, ki ima obliko kotla. Ob straneh kotla sta upodobljeni dve človeški glavi. Nad votlino sv. Rozalije je odprtina, ki ima 1 m v premeru. Ljudska pripovedka pravi, da je v to odprtino v turški dobi skočilo dekle, ki je bežalo pred Turkom-zasledovalcem. Nesla je neko pismo. Ko preganjalcu ni mogla uiti, se je s pobožno molitvijo vrgla v globino. In prestregla jo je sv. Rozalija, da se ji ni nič zgodilo. Ušla je preganjalcu.

Zdaj je odprtina zgoraj zaradi varnosti okrog in okrog ograjena. Od zgoraj se vidi skozi odprtino kapelica sv. Rozalije. God sv. Rozalije se obhaja 4. septembra; na nedeljo sredi septembra je pri Sveti Hemi zato mnogo obiskano »Rozalsko žegnanje«.

Od votline sv. Rozalije do cerkve sv. Heme na vrhu je samo nekaj minut hoda. Ob cerkvi je prostrana ravnina. Tu so se zbirali pogani okrog svojega svetišča; pa že v prvih stoletjih krščanstva je stala tu cerkev, saj so iz 4. stoletja odkrili ostanke krščanske bazilike. V dobi preseljevanja narodov je bila cerkev razdejana. A ko se je zopet jelo širiti krščanstvo po deželi, je bila kot ena izmed prvih zopet pozidana cerkev na Hemini gori. To je bilo za sv. Modesta, ko je v Korotanu vladal slovenski vojvoda Hotimir. Modesta je poslal škof Virgilij iz Solnograda. Škof Modest, ki se je naselil v Gospo-sveti, je zgradil in posvetil tudi cerkev na Hemini gori.

Sedanja cerkev bl. Heme (iz leta 1575.) je razmeroma velika in ima šest oltarjev.

¹ Sv. Rozalija je živela v 12. stoletju v Siciliji. Zapustila je rodno mesto Palermo in je živela kot puščavnica in spokornica v neki votlini. Tam je tudi umrla. Našli so jo šele leta 1623., ko je v Palermu razsajala kuga. Kamen, raztopljen v vodi, ki je kapala na truplo sv. Rozalije, se je strdil; ko so truplo našli, je bilo prevlečeno kakor s kristalom. Prenesli so truplo svetnice v Palermo in kuga je prenehala.

Božji Grob pri Pliberku

Od Rozalske votline, oziroma od Sv. Heme, se nudi lep razgled po Podjuni: vasi, lepo obdelano ravno polje in gozdovi; tam v ozadju Svinja Planina, na njenem pobočju Djekše z dvostolpno cerkvijo in Krčanje, potem Gruča (hribovje med slov. ozemljem ter med nemško Labodsko dolino) ter Gorenčica (hribovje med nemškim Št. Pavlom v Labodski dolini in med slovenskim ozemljem ob Dravi). Sama slovenska zemlja, ograjena proti nemški Koroški z gorami in s hribovji. Preko te ravnine teče Drava. V smeri proti zapadu sta vidni dve jezeri; prvo je Goslinsko, drugo Zablatniško. Najlepše jezero Podjune: Klopinsko jezero pri Škocjanu, se pa ne vidi, ker ga zakriva Sv. Jur, to je hrib, stoječ vzhodno od Klopinskega jezera s cerkvijo na vrhu. Krasno se razprostira polje proti Doberlivasi, posejano tam in tam z vasmi, ter Doberlavas sama z mogočno cerkvijo in z velikim nekdanjim samostanom.

Dalje od Doberlevasi, že onstran Drave, pa stoji Velikovec, glavno mesto Podjune, če pod »Podjuno« razumemo vso ravnino med Obirom, Peco in Svinjo Planino. Velikovec leži sredi popolnoma slovenskega ozemlja. — Lep je tudi pogled proti Šmihelu, nad katerim se dviguje hrib sv. Katarine z veliko belo cerkvijo svetnice na vrhu. Do Šmihela samo polje, nato proti Pliberku zopet lepo obdelano ravno polje. Pliberk? Po rodu tudi slovensko mesto. — Od Pliberka gre pogled dalje proti severu. Tu vidimo na Humcu mogočno dvostolpno cerkev pri Božjem Grobu. Romarska cerkev je in vsak petek v postu prihajajo romarji od blizu in daleč. Pri Dravi smo. Tudi onkraj Drave še sega slovenska zemlja; to so Gorenče. Takoj nato pa je narodna meja na Gorenčici. Tam za Gorenčico vidimo zopet gorovje; to je Gólica (nem. Koralpe), visoko gori obljudena, podobno kakor Svinja Planina. Te dve gorovji pa nista iz apnenca, marveč iz prvotornega prakamenja; zato kažeta lepo zakrožene oblike.

Od Božjega Groba proti severu na levem bregu Drave vidimo ob vznožju hribovja cerkev na Rudi. Še dalje proti severu že čisto ob vznožju Svinje Planine je trg Grebinj, močno pomemčen. Od Grebinja v smeri proti Velikovcu stoje ob vznožju Svinje Planine: Grebinjski kloster, kjer je bil nekdanj velik samostan, dalje Vobre, od koder pelje cesta na Djekše, nato Sv. Štefan. — Blizu Velikovca vidimo Št. Rupert, kjer stoji poslopje narodne šole Družbe sv. Cirila in Metoda. Od plebiscita sem je šola zaprta.

Lep kos koroške slovenske zemlje vidimo od Sv. Heme. In vendar pridemo iz Globasnice na Hemino goro v eni uri, iz vasi Podjune pa celo v pol ure. Pod Sv. Hemo pelje cesta iz Pliberka skozi Šmihel, Štebenj na Doberlovas. Tu se združi s cesto: Velikovec, Sinčavas, Železna Kapla, Kranj. Iz Sinčevasi v Žel. Kaplo je zgrajena ozkotirna železnica.

Bl. Hema je živela pred 900 leti. Imela je posestva na Koroškem, Štajerskem in Kranjskem. Umrta je leta 1045. v Krki, nedaleč od Brež. Vse ozemlje ob Krki (Gurk) in ob Motnici (Metnitz) je bilo tedaj še slovensko. Vsako leto še pride na Hemin grob v Krko romarska procesija s Kranjskega. Romarji se ustavijo tudi v Gospo-sveti. Hemo imenujejo »slovensko svetnico«. Dá: ona naj čuva in brani naš rod na Koroškem!

Viktor Petkovšek:

Za cvetjem ob Gračnici.

Nima vsakdo rožnatih spominov na gimnazijska leta; toda čim bolj se odklikamo od njih, tem lepša postajajo, ker sproti pozabljamo bridkosti in neprilike, ki so nam — tako sodim — grenile mlado življenje.

Po prevratu ni bilo rednih železniških zvez in dijaki, ki smo se vozili z vlakom vsak dan v Celje, smo le redko sedeli vse dopoldne pri pouku. Često je vlak res imel zamudo; včasih pa smo jo med potjo napravili. Še večja umetnost je bila pripeljati se popoldne domov. Ker nas je bilo malo, so prometniki na celjskem kolodvoru porabili vsak hlapon, da so se nas čim prej iznebili. Pri tem smo imeli vedno dovolj spremembe: danes smo se vozili v službenem vozu, jutri v udobnem salonu brzovlaka, najčesče pa v živinskih vozovih, prav kakor oni vojaki, ki so se vozili s fronte domov. Zgodaj smo morali vstajati in pozimi je bila še trda tema vse naokrog, ko smo se odpeljali iz domačega kraja.

Za vse neprijetnosti pa smo bili spomladi bogato poplačani. Mimo nas so hiteli holmi in so se vrstile bele cerkvice, ki smo jih vse poznali po imenu, celo na pamet po vrstnem redu, kakor so se prikazovale našim očem. Razigrane volje smo prepevali v mlado jutro, niti strah pred »dvojkami« v šoli nam ni mogel pregnati vesélega razpoloženja.

Najlepše je bilo seveda prvega maja. Nad postajnim poslopjem v Zidanem Mostu smo nalomili *n e g n o j a* (*Laburnum anagyroides*) in z njegovimi rumenimi grozdi okinčali »naš« vagon. V prazničnem razpoloženju so napolnili naša srca grenki občutki neprostovoljne odpovedi, da smo se pričeli hudovati nad šolsko — puščobo: »Solčno jutro v naravi, ti pa moraš v šolo, dan za dnevom, leto za letom!« Kakor igračke v izložbi, ki jih gledaš, a nimaš denarja, da bi jih kupil, se nam je zdela nedosegljiva priroda tam zunaj. Namesto pred strogim profesorjem latinščine smo tega dne sami presekali gordijski voz v Rimskih Toplicah. Večina dijakov je namreč nasproti postaji poskakala z vlaka in vzela nas je živa meja. Dolgo nismo utegnili oklevati, ker nas je čuvaj že opazil, in drvili smo ko vihar po cesti na levem bregu Savinje mimo Aškerčeve rojstne kolibe na Glo-

bokem proti Zidanemu Mostu. Tako smo zašli v Gračnico. Romantična soteska se nam je priljubila ne samo kot zatočišče »v teh težkih dneh«; tudi ob počitnicah smo često križarili po njej vse gori do pod Planine.

Med dvema grebenoma, ki sta nekoč morda tvorila antiklinalo narinjene posavske gube, si je potok Gračnica v mnogih zavojih od Jurkloštra proti zapadu izkopal svojo strugo. Na severu se dviga stopnjevit, ravničast, s prijaznimi kmetijami posejan svet, kjer kraljujeta Št. Lenart (588 m) nad Laškim in Sv. Miklavž (497 m); njegova južna pobočja nudijo turistu, če jih opazuje z višin v okolici, ob vsakem času drugo lice. Še preden se spomladi oglasi kukavica, prekinejo mlado zelenje med kmetijami krvave lise: cvetje breskev, če ga ne zamori pozni sneg. Prav tako zasnežena se nam dozdeva pokrajina, kadar ji vtisnejo cvetoče hruske in češnje svoj snežnobeli pečat. V maju odlože tudi jablane rožasto svatovsko tenčico in do jeseni prevladuje zelena barva; le sem in tja se med drevjem svetijo hišice. Čim nižje se spuščamo proti Gračnici, manj je poslopij, a strmine pokrivajo listnati gozdovi.

Greben iz triadnih dolomitov, ki na jugu oži dolino, je mnogo višji ter k nam obrača severna pobočja. Strma so in osojna, do najvišjih vrhov jih pokrivajo mrki gozdovi stoletnih bukev. Začetek in konec verige — veličastni vrh Velikega Kozjega (987 m) — se je prehudo nagnil nad Savinjo in erozijska moč reke je izvršila občutno operacijo na prevelikem nosu, ki daje, odsekan, gori mogočen izraz. Severni odrastki v prepadnih skalnatih stenah hitro dosežejo dno Gračnice.

Kar tesno postane človeku v mračni soteski, ko se nasproti Majcenovi gostilni poslovi od železniške proge in zavije ob potoku proti vzhodu, po cestici, ki meri do Jurkloštra skoro 14 km. Komaj je v dolini prostora za penečo se vodo; nemirna cesta preskakuje potoček in dobi s težavo zase dovolj prostora; često mora vgrizniti v živo skalo.

V florističnem oziru je zlasti bogat in zanimiv levi breg potoka, kjer se v svitu mlade rose za prvenstvo v lepoti kosajo pestrobojni cvetovi, zelišča in grmički, iz različnih družin. Komaj odjekne spomladi na vrhu Kozjega prvi strel in pretrga nit življenja krilatemu trubadurju, divjemu petelinu, že pozdravljajo vsako leto blede kobuljčki kraljeve rože (*Daphne Blagayana*) z nedostopnih sten popotnika, ki se zaman trudi, da bi priplezal do njih. V sosesčini prekriva skale temnordeča resa in sveteče se listje dlakavega sleča (*Rhododendron hirsutum*), ki cvete tod že v juniju. Po suhih razpokah in temnih spranjah tekmuje s pajčevino in pozidno rutico (*Asplenium ruta muraria*) lepljivi slanozor (*Heliosperma glutinosum*), ki je, kakor pravijo, stalni sosed redkega Seelosovega sršaja (*Asplenium Seelosii*). V okolici Rimskih Toplic sicer raste, v Gračnici ga pa doslej še nismo mogli zaslediti. Po mokrih skalah ob cesti razkazuje alpska mastnica (*Pinguicula alpina*) svoje bledorumene cvete in listne rožice z nazaj zavihanimi robovi. V nebogljeni rastlinici pač nihče ne bi slutil vratne mesojede roparice; toda če natančneje pregledamo njeno listje, bomo pritrdili žalostnemu slovesu: saj pričajo ostanki kril, nožic in hitinasti delci telesa, da mnoga, življenja se veseleča mušica najde svoj prerani grob na lepljicem površju.

Ni naš namen, da bi pisali posmrtnice nesrečnicam, ki tako na vsem lepem pridejo ob življenje. Pozabimo na žalostni prizor in poglejmo v bližnji gozd. Med gostolenjem neumornega ptičjega zbora bomo v senci nebotičnih bukev, javorjev in gabrov opazili mesečino, klokec, kloček ali divji orešček (*Staphylea pinnata*), ki sili v svoji ponižnosti med glog, kalino, pesikovino (*Lonicera xylosteum*) in drugo grmovje, dasi ga po postavi prekaša. Nekam svojevrstno je videti rastje pri tleh. Pomladanska torilnica (*Omphalodes verna*) in skledičasti mleček (*Euphorbia amigdaloides*), čigar temnozeleno zelene liste pozimi mnogi zamenjajo z onimi Blagajevega volčina, sta običajni rastlini svetlih gozdov. Ploščevica (*Peltaria alliacea*) ima ime po svojih nenavadnih plodovih, kranjski mleček (*Euphorbia carniolica*) pa uspeva tudi izven meja svoje imenske domovine. Na čast Skopolju, ki je bil zdravnik v Idriji in je s svojimi botaničnimi raziskavanji proslavljaj naše kraje, so učenjaki krstili voljši češnji podobno buniko ali volčič (*Scopolia carniolica*). Tudi po svoji strupenosti spominja na paskvico; zato uporabljajo posebno v novejšem času njeno oteklo koreniko v zdravilne namene. Evropska lipica ali vimček (*Epimedium alpinum*) je vse drugo prej nego »alpska« rastlina, ker uspeva pri nas z izjemo Marenberga le v južnovzhodni četrtini Slovenije. Veliki

srebrno se blesteči plodovi mesečnice ali babje vere (*Lunaria rediviva*) se ohranijo v sobi kot »suhe rože« dolgo časa. Mlado listje čemaža (*Allium ursinum*) je podobno listom šmarnice (*Convallaria maialis*) in ga ponekod uživajo za solato, ki baje ni brez zdravilnega učinka. Krave, ki se napasejo čemaža, imajo neužitno mleko. Bil bi zelo hvaležna vrtna cvetlica, toda nihče ga ne mara, ker že od daleč smrdi po česnu. Malo znana ovijalka s svetlimi, srčastimi listi in enospolnimi, zelenkastimi cveti je bljušč

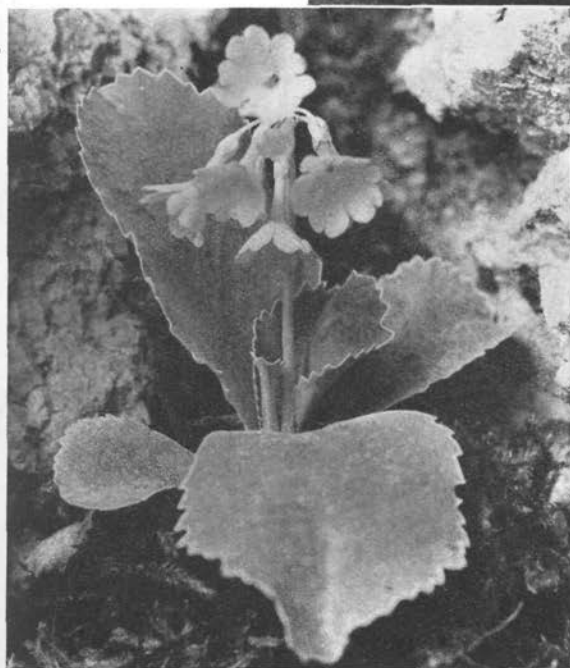

Foto V. Petkovšek

Trg Planina pri Sevnici
(z grajskih razvalin)

(*Tamus communis*). V zemlji ima debele gomolje, ki dosežejo starost več desetletij. Poganjke v Dalmaciji jedo, pripravljene kot beluš. Jeseni in pozimi pa raznašajo ptiči njegove rdeče jagode ter tako razširjajo rastlino. Omenjene rastline so večinoma značilne za območje tako zvane ponske flore in so pri nas bolj redke.

Ko smo se po dobri uri hoda pri Močniku (kmetija) ločili od markacije, ki nas je spremljala že od Rimskih Toplic ter bi nas preko Panež in Sela privedla na Lisco (947 m), se dolina večkrat razširi. Vendar

Foto V. Petkovšek
Lepi jeglič ali trotočka (Primula auricula)
izpod Vel. Kozjega, 987 m

srečujemo le posamezne hišice, ki se nizajo v raztreseno vas. Imena hišnih tablic se večkrat menjajo. Lože, Vodiško, Brodnice so že za nami...

Kakor več pomembnejših sotesk v Zasavju — n. pr. Boben pri Hrastniku,

Foto V. Petkovšek
Grahatje, soteska Gračnice
pri Jurkloštru

pi bliže k starčku pred hišo. »Oče, kako se imenuje onile grad na hribčku?« Tudi ostali se ozremo v označeno smer in vidimo na nasprotnem bregu lično vasico, skrito med sadnim drevjem: samo strehe so se svetile med zelenjem — gradu nikjer. Spomnimo se, da je slavist kratkoviden, in zanimalo nas je, kaj mu bo odgovoril kmet. Bil je najbrž nekoliko naglušen, ker ni razumel vprašanja, zato mu ga slavist glasneje ponovi. Najprej se dobri očanec začudi, neverno gleda zdaj škrica pred seboj, zdaj koče na bregu; nato namrši čelo in se popraska za ušesom. Hipoma se mu razjasni obraz, ko zagleda nad seboj napeto žico. »Aha, zakaj ta ,drat'«? I, psa imamo ponoči zanj privezanega, da lahko teka med hišo in hlevom.« Potegnjeni tovariš jo je, zadovoljen s pojasnilom, jadrno ubral po cesti naprej, ne meneč se za naše vesele obraze in od smeha solzne oči.

Briše pri Zidanem Mostu in Podkraj pri Radečah — ima tudi Gračnica na strmi pečini železnega srnjaka, ki je od strelav že ves preluknjan, pa se kljub težkim ranam dobro drži pokonci. V Lipnem Dolu, oddaljenem nekaj sto korakov, nam zagotovi siv očanec, da stoji »kozol« na Zaplešu, odkar on pomni.

To priliko hoče porabiti tovariš slavist, da bi prestregel kak jezikovni ocvirek iz narodnih ust. Loči se torej od družbe in sto-

Foto V. Petkovšek
Grmada (*Campanula thyrsoidea*) v družbi trave
skalnice (*Sesleria varia*) v Grahotju

V Planici

Foto dr. Ivo Frelj

»Žaljuči ostali« mu sledimo in kmalu nas mine radost, ko zapazimo, da je doline konec. Spoštljivo zremo v skalovje nad seboj; nekdo omeni, da mu je pri srcu ko takrat, ko je od »Zlatoroga« prvokrat gledal Komarčo. Ta samotni kraj strahov in divje romantike imenuje ljudstvo Grahotje. Cesta se v strmih ovinkih obrne proti jugovzhodu in od navidezno enotne gorske gmote Sv. Trojice (927 m), ki je sosedja Lisce, loči nižjo Vrabčevo peč (622 m) na severu. Temno je v soteski in hladen zrak nam veje nasproti; kajti opoldansko solnce na jugu zakriva nad 100 m visoka stena. Med cesto in steno divja razpenjena Gračnica in hoče za vsako ceno onemogočiti prehod na levi breg. Mogočen planinski grm češuljka ali divjega bezga (*Sambucus racemosa*) nam je v oporo, ko se plazimo v strugo. Grmu ne smemo mnogo zaupati, ker so veje radi obilnega, rjavkastega stržena krhke in za plezanje neprimerni. Jeseni in pozimi ga krasi živoroče jagode, ki jih tudi ukuhavajo.

Dno struge izpopolnjujejo ogromne, porasle skale, preko katerih vodi naša kengurujska pot. Preden se skobacamo na nasprotni breg, nas obrizga v prgišču mivke rastoča divja devica ali nedotika (*Impatiens noli tangere*) s svojimi drobnimi kroglicami. Njeni podolgovati plodovi so zrastle iz petih listov, ki so, kadar dozore, tako napeti, da se ob najmanjšem dotiku hitro ko strela zvijejo v klobčič; pri tem pa se seme razprši na vse strani. Njeni ostrogasti cveti so veliki, rumeni in imajo znotraj rdeče pike.

Pod steno je temno in vlažno, kar nekaterim rastlinam posebno ugaja. Tu razganja skalo bohotna tisa s svojimi koreninami, tam spet klije v mastni zemlji prenežna stvarca, vsa skrbno z mahom ovita. Ponekod pregrinja stene temno zelenje prillikave krhlike (*Rhamnus pumila*), ki se s krivenčastimi, grčastimi vejami vsidra med skalne razpoke. Petoprstnik ali strupenica (*Potentilla caulescens*) poskrbi z belimi cveti za živahno izpremembo, ko odeveto planinske trobentice (*Primula auricula*). Bledorumena razcvetja grmade (*Campanula thyrsoidea*) so od daleč vidne bakle, ki štrle iz stene. V temnejših kotičkih tekmujejo razne praprotni (n. pr. *Asplenium viride*, *Cystopteris fragilis* in dr.) z rumenim jetičnikom (*Veronica lutea*). Kjer se je ujelo kaj pustega peska, ga takoj poveže s koreninami trava modrika ali skalnica (*Sesleria varia*), ki pripravlja primernih tal zadrugi rese (*Erica carnea*) z rdečim kozlovcem ali slečjem (*Rhododendron hirsutum*). —

V »Jurkloštrskem Vintgarju« uspeva poleg pontsko-ilirskih tudi mnogo visokogorskih rastlin, ki so našle tod zatočišče pred ledenimi gnotami diluvija. Na sličnih ugodnih mestih so se prilagodile nižinskemu podnebju tudi drugod in se ohranile do današnjih dni. One so ostanki (relikti) iz že davno minulih časov, naravni prastari dokumenti, ki so za zgodovino rastlinstva velikega pomena. Dolomitni raj v Grahotju je kakor namenoma odmaknjen od glavnih prometnih smeri, da lahko nemoteno sanja sanje nedotaknjene »narodnega parka«, ki je zaščiten s kilometrskimi kamni...

Ko zapustimo sotesko, nas kmalu zopet obišče solnce. Čim bolj se bližamo Jurkloštru, tem položnejša postajajo pobočja in smrekovi gozdovi dajejo temnejši videz pokrajini. Razen s poljedelstvom se preživlja tod prebivalstvo največ z vožnjami lesa na postajo v Rimske Toplice. Na ozki cesti je srečanje vozil mnogo krat zelo težavno. Pri graščini v Jurkloštru nas lep park spominja romantičnejših časov; celo planinska gredica z bujno uspevajočimi praprotni in z avrikljem je ohranjena. Na Marofu nad Jurkloštrom nas preseneti Gračnica z mogočnim slapom. Največ vode ima slap spomladi, ko se njegovo bobnenje čuje že od daleč. Kolesarjem in drugim voznikom pa ni všeč; tukaj cesta tekmuje s potokom in se v drznem loku vzpenja nad slap. Bližnjica, ki prihiti s Planine, nas tukaj reši hoje po trdi cesti; služi pa samo pešcem.

Botanična posebnost v okolici Planine je cerov gozdiček (*Quercus cerris*), ki ga sicer pri nas nadomestuje grmičevje ali nizko drevje panonskega doba (*Quercus robur*). Na planinskem Starem Gradu uspeva v večji množini norica (*Atropa belladonna*), ki postane v avgustu, okrašena s svetlimi, črnimi jagodami, kaj lahko usodna med zidovjem se igrajočim otrokom. Nenavadna je na Gradu tudi alpska črnobina (*Scrophularia Scopoli*), pogost plevel v zadrugi gorske kislice, in preobjed (*Aconitum*) na planinah ob drevesni meji.

S Planine vodi markirana grebenska pot na Lisco in druga preko Bohora (1023 m) v trg Kozje.

Obzor in društvene vesti.

Njegovo Veličanstvo kralj Peter II. se je dne 12. in 13. julija 1935 v spremstvu inž. Dimnika in vodnika Lojzeta Rekarja povzpel tik pred Triglav. Iz Mojstrane je čez Krmo prehodil pot v Staničevo kočo, kjer je prenočil, a drugi dan je čez Prag pod Triglavsko steno sestopil v Vrata do Aljaževega Doma in Peričnika. Naš mladi kralj je pogumno preplezal pot čez Prag ter se je v koči in na potu z bodro neprisiljenostjo vdal planinskemu življu. — Na prvi prilogi te letošnje številke je slika Njegovega Veličanstva, posneta o priliki tega vzpona, izpred Staničeve kočice. — Bog čuvaj našega kralja po vseh nižinah in strminah!

Maša dr. Švigljeva †. Ob zaključevanju te številke je našo planinsko občino zadela težka izguba: dne 19. decembra l. l. je nenadoma umrla, do zadnjega čila in živahna, gospa Maša, soproga g. odvetnika dr. Antona Šviglja, ki mu je od 27. septembra 1900 bila najvernejša družica tudi v planinstvu in bi — rojena 23. aprila 1877 — v kratkem obhajala svojo šestdesetletnico. — Posebe se bomo je spomnili v prihodnji številki.

»Komna-Bohinj«. S tem naslovom je izdalo Osrednje Slovensko Planinsko društvo zložitiv prospekt zimskih krasot Komne, v kojih od vseh strani vidno središče je postavljen mogočni Dom na Komni kot udobno izhodišče in zavetišče smučarjev vseh kategorij, tudi takih brez smučí. Podrobno je navedeno, kaj vse — res: vse — nudi ta Dom, da moreš uživati neizmerno zimskoplaninsko bogastvo čarovite Komne, nudi vse in poceni. — Deset krasnih slik, posnetkov naših večjih fotografov, pokaže v podobi to, česar besede ne morejo povedati. Zavedolov bo, kdor sledi prospektu, ki se dobi brezplačno v pisarni SPD v Ljubljani.

Seidl Ferdinand, Dinarskogorski féen. Posebni odtis iz »Geografskega Vestnika«, X., XI. (1934, 1935). Nadaljevanje in konec. — Ta posebni odtis je izšel lani (1936), prav tedaj, ko smo Slovenci in posebno slovenski planinci obhajali osemdesetletnico rojstva dosledno delavnega znamenitega rojaka, obhajali s srčno zavzetostjo in s spominskimi spisi (naš Vestnik 1936, 88, dr. Bohinec); a on sam je v zakladnico slovenske znanosti kot izredno dragocenost naložil zaključeno svojo monografijo o »dinarskem fénu«, o tej svoji — tekom desetletij z večšim opazovanjem razkriti in dokazani — ugotovitvi na meteorološkem polju. Ko smo leta 1933 v našem Vestniku (str. 79/80) poročali o tedaj izdanem odtisu prvega dela te monografije, smo splošno označili njen pomen in izrekli željo, da bi učeni avtor »razpravo tako lepo končal, kakor jo je začel«. In slovenske Modrice so svojemu zvestemu gojencu očuvale telesne in duševne sile, da je to veliko samostojno delo res končal. Občudujemo tvorno moč osemdesetletnika.

Kot meteorolog ima F. Seidl v znanstvenih krogih mednarodno sloves. S svojim dinarskogorskim féenom pa se je uvrstil med izvirne odkritelje; z narodnostnega stališča je njegovo delo pomembno že zato, ker je naš rojak, pa tudi, ker velja odkritje za naše kraje in ni treba čakati, da nam, kakor se je to mnogokrat godilo, posebnosti in zanimivosti naše domače zemlje odkrivajo in uveljavljajo šele pozorni inorodci. Zato je umestno, da je pisatelj vsebino svoje 76 strani obsegajoče razprave za mednarodne znanstvene kroge na osmih straneh podal strnjeno v nemškem jeziku.

Iz obširne monografije se bolj in bolj poočituje, kako se razvija in raste avtor v avtoritativnega specialista fénologa. Čim bolje in čim dalje — s porabo virov in pred vsem s trajnim opazovanjem prirodnih pojavov samih — spoznava ta izprva zagonetni veter »féen«, tem bolj in bolj razume njegov pojav v ozemlju Dinare (po domače povedano: od Ljubljane do Sarajeva) in njegov vpliv na podnebje; iz tisočerihih podatkov, števil, dognanih in vestno zabeleženih tekem let vsak dan in ob določenih urah, se pod drobnogledom bistrega uma in prirrojene intuicije razkrivajo pravila, zakoni, ki zopet pojasnjujejo drugotne prikazni. Kdor se vglobi v razpravo (to je potrebno, če jo hočeš razumeti), bo zavzet in se bo čudil »konecu tmine«. Féenizem, da se tako izrazim, dobiva vedno širši obseg v naših domačih vremenskih prikaznih; ob njem nas avtor praktično uvaja v vremenoslovje. Razvojno nam kaže, kako je prišel do svojih spoznanj postopoma;

kot znanstvenik pa končuje svojo razpravo s skromno ugotovitvijo, da fénov problem še nikakor ni rešen do konca; saj niti pojem »féna« ni točno dognan. Podrobno ga zdaj (str. 114) določuje tako: »Fén je veter, ki prihaja iz toplega izvorišča, se vzpenja preko gorovja in je na gorskih grebenih in planotah hladen, vlažen, oblačen, deževen. Padaje na drugi strani gorovja pa prihaja v nižavo — navadno — topel in suh in jasni nebo.« — Statističen material podaja 21 tabel.

Razprava se tudi planincem priporoča v podrobno proučevanje. Učenemu avtorju naj fén življenja še mnogo let veje toplo ter mu »omilja zimo, naznanja pomlad, olepšuje in podaljšuje jesen«, kakor sam pravi v zadnjem stavku razprave, ki mu naj n e b o — zadnja!

Dr. Jos. Tomiňsek.

Bled-Gorje-Pokljuka-Triglav. Podružnica SPD v Gorjah je izdala v slovenskem in nemškem jeziku ličen prospekt, ki ga krasijo slike: Kranjska dolina (pozimi), Galerija kraljeviča Andreja, Mrzli Studenec s pogledom na Triglav, Vintgar, Gorje s Triglavom in Hotel Hom. Opisane so tudi nekatere poti, gostilne in gospodarske ustanove.

Ne zlorabite skrbnosti naših reševalnih postaj! — V naših planinah je reševalstvo zelo skrbno urejeno, kar priznavajo tudi inozemci. Reševalci nastopijo nemudoma, brž ko se izve za kako nesrečo. Reševanje pa prizadeva, poleg velikega telesnega napora in večkrat resnih nevarnosti, tudi precej stroškov v breme reševalnega fonda. Zato se naj reševalna ekspedicija kliče na pomoč le v slučaju resnične in resne nezgode; v zvezi s tem je moralna dolžnost vseh obiskovalcev naših gorá, da z vpisom v tujskoprometne knjige označijo sled svojega potovanja in da se morebitne napovedi svojega povratka držijo ali pa izpremembo sporočijo na izhodišču. S tem se zabranijo neprijetnosti in stroški, kakor jih je utrpela v svoji vzorni gorečnosti reševalna odprava Savinjske podružnice v juliju lanskega leta, ko se ji je vsled objestnosti mladega planinca pripetilo sledeče:

Na Ljubnem je dalj časa stanoval jurist R. M. iz Zagreba. Ko je odšel na Korušico, je dejal, da se vrne drugi, najpoznejše tretji dan. Pa ga ni bilo ne tretji, ne četrti, ne peti dan. Skrbni gospodar pa je obvestil SPD, da ga ni. Takoj so se odpravile v hribe ekspedicije, ki so preiskale vse kraje, kjer bi utegnil turist hoditi. Pa ga niso našli. Vsakdo je bil po teh okoliščinah prepričan, da se je ponesrečil. Čez teden pa se je naenkrat vrnil čil in vesel v Ljubno in je pripovedoval, kako je našel prijetno družbo in kje vse je bil. Čemu bi ga iskali? — Tako? To se pravi reševalce grdo potegniti. Obsodbe vredno je ponašanje mladega jurista, če kot tujec odide v hribe ter napove, da se vrne v kratkem, potem pa ga od nikoder ni. V takih slučajih si pač ne moremo misliti drugega, kakor da se je ponesrečil. Trpijo pa škodo požrtvovalne planinske ekspedicije.

Koča v Tamarju v upravi Rateške podružnice SPD. Ta koča je last Gospodarskega odbora Rateče-Planica. Dne 15. novembra 1936 je bila v mlekarni v Ratečah dražba zakupnine za njo. Koča se je oddala v najem najboljšemu ponudniku za dobo pet let. Najboljši ponudnik je bila Rateška podružnica SPD, ki je izdružila zakupnino z 12.000 Din in bo za dobo pet let razpolagala s to kočo. Koča je važna za turiste na Jalovec, Vel. Ponco itd. V zimskem času pa za zimsko alpinistiko.

Razgled po planinskih časopisih.

Taternik, organ visokogorskega kluba Poljskega towarzystwa tatranskega, izhaja šestkrat letno. Letnik 1935-36: Sešit. I. O zgodovini visokogorskega kluba. — Poljska odprava v Kavkaz 1935 (pregled vzponov). — Opisi raznih prvenstvenih vzponov v Tatrah. — Sešit. II. Za bodočnost poljskega alpinizma. Avtor Zd. Dabrowski zahteva od visokogorskega kluba, da išče bodočnost poljskega alpinizma v organizaciji tatranstva in v drobnem delovnem programu v Tatrah. — Alpske senzacije: Poročilo o zavzetju Severne stene Grandes Jorasses in o zgodovini poskusov v tej steni, enako o steni Aiguille du Petit Dru (3733 m) in drugih. — Material za zgodovino »taterništva«, XXVII. nadaljevanje v zbirki materiala o vzponih v Tatrah. Delo predstavlja zbirko snovi, kakršno obsega za naše planine dr. Kajzeljev »Naš alpinizem« — Sešit. III. obravnava poljsko odpravo v Kavkaz v juliju, avgustu in septembru 1935. Odprava je obsegala dve

skupini, alpinistično in znanstveno, skupno 10 oseb, pod vodstvom dr. Marjana Sokolovskega. Alpinisti so prebili 15 dni v skupini Adai-Choch in 19 dni v skupini Bezingi in so izvršili v obeh vrsto težkih in najtežjih vzponov. Znanstveniki so proučavali favno, floro in ledenike. Poljaki so se med drugim povzpeli na Dychtau (5198 m, sedmi vzpon na ta vrh), Burdzula (4358 m, prvo traverziranje, 3. vzpon), Škara (5184 m, peti vzpon) itd. — Odprava je veljala 21.000 zlotov, približno 190.000 Din, ki so jih zbrala poljska plan. društva ob znatni podpori državnih institucij in javnosti. — Sešit. IV. I. A. Szcepański razmotriva program poljske alpinistične ekspanzije. Iz članka je videti, da nameravajo Poljaki tekmovali z prvimi alpinisti sveta v zavzemanju najvišjih gora. Njihovi načrti jih usmerjajo v Himalajo, Karakoram itd. — Knjige o poljskih alpinističnih odpravah. Ocena knjig: Konstantin Narkiewicz-Jodko »V boju za vrhove Andov«, dalje Viktor Ostrowski »Na vrhovih kordiljerskih«, Wanda Borudzka »Poljaki na Andskih vršaci«, Jan A. Szcepański »V snegu in solncu Afrike«, Boleslav Chwaściński in Justyn Wojsznis »V gorah Maroka«, Adrar n' Deren: zborno delo pod redakcijo Jana A. Szcepańskiego o poljski alpinistični odpravi v Visoki Atlas l. 1934, in končno Stanislaw Siedlecki »Sredi polarnih puščav Svalbarda.« — Knjige so dokument slovanske alp. podjetnosti in morajo priti v knjižnico vsakega večjega slovanskega planinskega društva! — Poročila o novih plezalnih vzponih v Tatrah. — Sešit. V. je posvečen poljski polarni odpravi na Spitzbergen. Priloženih je več (deloma barvastih) kart in panoram iz polarnih krajev; zlasti lepa je fotogrametrična karta pokrajine Torella (delo Poljskega vojnogeografskega inštituta v Varšavi.) — Poleg tega vsebuje ta številka spominski članek o postanku in razvoju Visokogorskega kola pri Varšavski podružnici PTT (Poljskega towarzystwa tatranskega). — Sešit. VI. prinaša več člankov o Romanu Kordysu, novinarju in alpinistu, enem najvidnejših članov PTT. Kordys je v letih 1907 do 1911 urejeval tudi »Taternika«, bil je moderno usmerjen planinec in smučar, pisatelj in organizator; umrl je 6. decembra 1934. Kordys je izvršil nešteto tur kot samohodec ali v družbi v Alpah in zlasti v Tatrah na vse strani, med njimi več prvenstvenih. Številni so njegovi članki; zapustil je tudi več spisov o teoriji, zgodovini in ideologiji taterništva (alpinizma). — Adam Karpiński objavlja nadalje misli o organizaciji odprav na najvišje gore sveta, pri čemer posveča posebno pažnjo gorskemu treningu, metodi »obleganja« gor ter številu udeležnikov in razmotriva o razdelitvi poslov med posamezne člane, o trojki kot taktični enoti, o potrebi počasnega napredovanja, o vodstvu odprave, o fizični pripravi in drugem. Na bogatih izkušnjah sloneča izvajanja so izredno poučna in polna praktičnih izsledkov. — Poljska odprava v Ande 1936-37. I. A. Szcepański razmišlja, v katero skupino Andov naj bi odšla bodoča poljska odprava. Nasvetuje skupino Puna de Atacama, kjer je bil vršil svoja raziskovanja nemški geolog Penck in kjer je še mnogo nerešenih alpinskih problemov. (Nevado Pissis 6780 m — najvišji od nezavzetih andskih vrhov) — Poljska odprava na Spitzbergen (1936) je odpotovala pod vodstvom inž. Stefana Bernardzikiewicza letos koncem junija. V treh tednih organizirana odprava je že druga, ki jo Poljaki pošiljajo v polarne kraje (prva l. 1934); sedanja ekspedicija bo vršila alpinistična in znanstvena raziskovanja na zapadnem delu otoka Spitzbergen, ki bi ga skušala prehoditi na smučeh. Alpinistično delo čaka odpravo v skupini Horsundtind in Stubendorf. — Slede opisi nekaterih zimskih tur v Tatrah.

Iz »Taternika« se jasno vidi, da streme poljski alpinisti vztrajno in samozavestno za najvišjimi cilji. Njihovo delo, podprto z idealizmom in močno voljo, je že rodilo in rodi vedno znova sijajne uspehe. Mi se jih veselimo; saj dvigajo ugled slovanskega planinstva v mednarodnem svetu. Dr. A. B.

»The Rucksack Club Journal«. Kar pošegeče nas, ko čitamo naslov tega nam dolej novega angleškega planinskega časopisa, ki ga izdaja »Rucksack Club« (»Društvo nahrbtnikarjev«) v Manchesteru. Glasilo je tiskano na lepem, močnem papirju, ima obliko nevezane knjige in je opremljeno z nekaj lepimi fotografijami ter s precejšnjim številom malih, čednih bakrotiskov med besedilom. Izhaja polletno, urednik je Robin Gray. Oglejmo si VIII. letnik, 2. štev., ki jo imamo v rokah; obsega strani 120 do 226. Cena 4 sh.

Kakor drugi nam je znani angleški letopisi, ima tudi ta na ovojni in prvi strani seznam vsebine (13 kratkih člankov), nato odbornikov. Pred članki se oko

ustavi na ličnem bakrotisku Aiguille du Plat. Poetično sentimentalno modruje F. Little o tem in onem pri risanju »zlatega potovanja« po gričih okoli Gallowaya, med drugim pravi: »Toda, ako bodete iskali moje hribe, jih ne boste našli. Kajti vsak izmed nas gleda svoje lastne vizije, in veliki trenutki pridejo, ne povsem slučajno, vendar nenapovedani in nezasedovani, kot darilo — spotoma...« Č. Flurscheimov živahno pisani člančič o smučanju po ledenikih v okolici Jungfraue bo zanimal osobito alpinista-smučarja: homo alpinus skiensis, po naše: smuccans labilis. Saj bo v njem našel dovolj praktičnih nasvetov in spodbude in ne bo mu žal, da se je naučil umetnosti, ki mu poleg svojih svojstvenih čarov še dovoljuje se povzpeli na Alpe, ko so najprivlačnejše. — J. Doughty zabavno in poučno kramlja o uporabnosti aneroidov na turah, dočim J. Jenkins opisuje sicer neuspeli, a izredno opasni in težavni poizkus vzpona na še nepreplezano Central Buttress (špik) v Deer Bieldu (Škotska). — John Wilding na zbadljivo duhovit način karikira »munrovitis«, kult »Munro-a« (po Hugonu Munro, izdajatelju slovitih tabel škotskih vrhov nad 3000 čevljev višine, ki si gotovo ni sanjal, da bo njegovo delo imelo take posledice). Izraz »munro« se uporablja, tako piše avtor, za škotske gore, nad 3000 čev. visoke; »munrovitis« se lahko imenuje kult vseh slučajnih škotskih točk nad določeno višino, ali z drugimi besedami: neka vrsta težke bolezni, ki ji je častitelj škotskih planin brezpogojno podvržen... »Baje se je ta specializirana oblika planinarjenja: zasledovanja vrhov nad dano višino, silno razpasla... Morda bo munrovist bodočnosti posvečal svoje energije vzponom na vsakega 25 tisočaka v Himalaji!« — No, nemara je pri nas tudi kaj podobnega...? — Sleda urednikove opazke (o novem predsedniku društva, o pravem smotru plezanja in hribolazenja), Brockbankov opis izleta v Alpah (Breithorn etc.), Dentonovov z jadrnico na Glen Brittle (pri Glasgowu) na Škotskem. — Plezalce v skalah »tigre« jih v tem letopisu imenujejo) bo zanimala in marsikaj praktičnega naučila A. Pigottova strokovnjaška razprava »Uporablajjaj vrvc!« — V Peninskem preludiju čitamo Fr. Bennettovo šaljivo poročilo o weekend izletu v menjajočem se vremenu in z zdravim želodcem (!) po in ob močvirju ter prekopu Rishworth. Wilson Hey daje pametne nasvete o prvi pomoči in reševanju po nesrečah v planinah; med drugim pravi, da je bolje storiti preveč ko premalo. — S. Forrester piše zanimivo o »podzemnem plaženju« v nam neznanih podzemskih jamah (Odin Mine, Bull Pit Schaft, itd.)

Člankom sledi seznam in kratak oris novih plezalnih tur, pretežno v okraju Snowdona (Far East Buttress, Gyan Las, itd.)

Nato razpravlja J. Stewart o planinskih zgradbah; kakšne so, kakšne naj bi bile; med drugim pravi: Arhitektura — dobro zidanje — ima več lic; eleganca kopališča 18. stoletja, visoko proti nebu se dvigajoča krasota srednjeveške katedrale, dinamični potek rimskega vodovoda ali velikopoteznost modernih linij — te vrline so njihov ponos in slava, toda za njimi je dolga storija skromnega rokodelstva, čigar moč je baš v delu, storjenem vestno in temeljito z želji preprostih ljudi... Pred licem gora se spodobi, da so zgradbe skromne, kakor so ljudje, in kakor ljudem, tako naj gre njim stremljenje navzgor; gradilo naj bi se ne z oholostjo in s pompom, ampak z umerjeno odločnostjo in z resnim pogumom. Stare zgradbe, ki jih dandanes občudujemo, so bile nekoč moderne. Ko bi le mogli tako reči vsaj o polovici našega dela!« Tem izvajanjem sledijo strokovnjaški nasveti, načrti za zidave, gradbe, itd.

Sledi društveno poročilo (predavanja, sestanki, napredovanje članov, prva pomoč, skupni izleti, pismo uredniku), pregled novih plezalnih tur in vzponov, literarni obzor, kjer so omenjeni nam že znani časopisi: Alpine Journal, The Himalayan Journal in še nekaj drugih, ki jih upamo tudi sčasoma dobiti, ter naš Planinski Vestnik.

V celoti je lična knjiga s pestro vsebino kratkih, širšemu občinstvu lahko dostopnih člankov; od opisov težjih in težkih plezalnih tur — »tigrov« — v skalah do šaljivo resnih podajanj week-end izletov, o plezanju po skalah in turnic, plažnji po podzemnih votlinah; filozofska razmotrivanja; resni opomini in praktični nasveti. Iz vsega veje ljubezen do vršacev, pretežno domačih — škotskih, okoli katerih se suče tudi skoraj vseh pero. Posnemajmo!

Milka M. T.

Ivan Matičič, »Živi izviri«. S tem naslovom se napoveduje nova, obsežna leposlovna knjiga (okrog 400 strani), katere propekt jo označuje kot »epopejo slovenski zemlji in njenemu gorskemu rodu«. V prednaročbi stane nevez. din 50, vez. din 60. Naroča se z naslovom knjige v Ljubljani, Marmontova 11.

Antibarbarus.

Piše dr. Jos. Tomišek.

»Nekateri so, ki zmotno mislijo, da je za uspešno doseg narodnega edinstva prikladno sredstvo unificiranje jezika. S takimi zgrešenimi sredstvi bi izgubljali po nepotrebnem narodne energije.« (Anton Lajovic, »Jutro«, 24. XII. 1933, str. 4.)

»Sedem in trideseti letnik«, »Devet an devetdeset hudič« (Rutar, Beneška Slovenija, 1899, str. 69).

Tako štejemo Slovenci, odkler moremo zasledovati pisavo in izreko svojega jezika. »Enu lejtū ima ... kednou dva inu petdeset (inu en dan), dneu pag ima try stu pet inu šestdeset (inu šest ur),« uči Trubar (»Slovenski kalendar«, 1557). V zbirki pridig Janeza Svetokriškega, izdanih 1691—1707, beremo »na drugo inu dvajseto nedelo« (I. 177), »štéry inu dvajseti krajly« (III. 243). Leto 1833. je Prešeren povedal v verzih tako: »Je od vesel'ga časa teklo leto... Dvakrat devetsto tri in trideseto.« Fran Levstik omenja v svojem »Potovanju« imenitni vinski letnik 1834, češ, »štiri in tridesetega, to je bila pijača... Štiriintridesetletno je imelo preveliko moč, da je vznak metalo...« in dostavi: »Do smrti bo že kako; petinosemdeset let niso mačje solze.« Cesarica odmeri Martinu Krpanu »sto in pet pogač... in pa osem in štirideset krač«; Krpan potrjuje, da bo dobil »pet in sto pogač... in pa osem in štirideset krač«, in tistih pet nad sto prav nalašč poudari! — »Nemec porabi po 51 litrov piva na leto« (»Slovenec«, 31. dec. 1933); to se seveda mora brati enainpetdeset, ker je rečeno »litrov«; ko bi brali »petdeset in eden«, bi moral tam stati »liter« (petdeset in eden liter izpijejo Nemci) — »Tristoštiriindevetdeset društev« šteje Zveza kulturnih društev, poroča »Jutro« 14. dec. 1936, »Marijin List« v Slovenski Krajini, pisan v »prekmurščini«, zaključuje s koncem leta 1936 svoj 32. letnik in začenja svojo zadnjo, 12. številko z besedami: »Dvatreseti (t. j. dva in trideset) let smo slavili našo dobro nebeško Mater po njenom listi.« — Tako se v slovenščini govori in piše v poltisočletje in nobenemu slovničarju ali pravopisniku ni prišlo na misel, da bi se postavil po robu proti temu načinu, ki je pristno domač.

V splošni javnosti se je tudi res, v dnevnikih, časopisih, knjigah, govorih, pri rabi številok štelu, kakor pač Slovenci od nekdaj štejejo, do danes, kakor so se tudi otroci učili v šolah, ko so brali in pisali številke, se vežbali v poštevanki (trikrat sedem je enaindvajset, osemkrat devet je dvainosedemdeset itd.), seštevali, množili, delili, čitali ulomke (n. pr. $\frac{2}{21}$: dve enaindvajsetini, $\frac{1}{22}$ ena dvaindvajsetina), potence, korene itd. Kakor povsod doma, tako se je štelu v šoli; s tem štetjem se je deca doma zabavala, še preden je prestopila šolski prag.

Kar je v ta domači in svoj lastni mir, okužena s poprevratno reformitido, s trdo roko posegla šolska oblast sama, kajpada ne životvorni šolniki, ampak tisti, ki pišejo akte pri zeleni mizi. Tedanji »višji šolski svet« v Ljubljani, ki je upravljal v Sloveniji vse srednje, strokovno in ljudsko šolstvo, je z odlokom z dne 14. sept. 1921, št. 11.323, odredil, da »se s šolskim letom 1921/22 uvede v vseh razredih... od števila 20 dalje strogo štetje in računanje po dekadničnem sestavu«. (Iz posebnega primera je bilo razvidno, da uradni odlok zahteva štetje n. pr. 21 = dvajset eden, pripušča pa 11 enajst in ne zahteva »deset eden«.) Glede ulomkov pa odlok odreja, naj se sploh ne izgovarjajo kot ulomki (n. pr. $\frac{23}{27}$), ampak samo napovedujejo (dvajset tri ulomljeno z dvajset sedem, ne pa triindvajset sedemindvajsetink). Nato sledijo še navodila, kako se naj postopa pri raznih računskih operacijah, kjer se bodo pokazale zadrege, in se končno naroča učiteljem, naj »ukaz dosledno izvajajo, napake pa za prehodno dobo obzirno sodijo«.

Ta famozni »ukaz«, ki ga v poseganju u p r a v n e g a urada v ustroj jezika odtehta le še poznejši o izreki trdega l, je vznemiril vse šolstvo; saj se povsod (v zgodovini, v slovstvu, v verouku, v fiziki...) najdejo kake številke. Na te številke se je zdaj obračala predvsem pozornost, da li se namreč izgovarjajo »po šolsko«. In kar za vse razrede je veljal ta ukaz obenem z začetkom novega šolskega leta, ne morda najprej za začetnike v I. razredu ljudske šole, kjer bi bilo manj težko! Z našim šolstvom se je postopalo na isti ukazni način pozneje, ko se je v jeseni 1924 po začetku pouka s 1. januarjem 1925 za prve štiri razrede gimnazije hkrati uvedel nov tipus nižje srednje šole (kar se je po nekaj tednih seveda izkazalo kot nemogoče) ali ko so se sedanji učni načrti za gimnazije tudi hoteli za vseh osem razredov izvesti istočasno in bi zato nekateri predmeti za neke razrede sploh — odpadli, drugi se poučevali — dvakrat! Zaradi štetja sicer v šoli za dijaštvo ni bilo hujših posledic, razen mešanice; samo pri sprejemnih izpitih za I. razred so se otroci večkrat zmotili. Bolj nerodno je bilo za učitelja, ako je nadzornik pri presoji pouka v matematiki in računstvu porabil zelo udobno merilo štetja za — kvalifikacijo. Res se je pripetilo, da je »višji« nadzornik, ko je prisostvoval predavanju iz analitične geometrije v višjem razredu, pozval profesorja na odgovor samo zato, ker je slišal, da se v razredu ni štelo »dvajset eden«. Hudi gospod je umolknil, ko se mu je reklo, da je učni predmet važnejši nego ozir na štetje in da je sploh groteskno, če si gospodje kakega urada privsvojajo oblast, da z ukazom po svoji volji pretvarjajo narodni jezik, česar prav nihče, niti poklicni slovniciar ne sme.

Ker pa si je pač malokateri učitelj upal tako nastopiti, je ukaz ostal do danes in se izvaja z večjo ali manjšo ali tudi z nikako gorečnostjo že petnajsto leto. Toda brez vpliva na slovenski jezik; novi Pravopis pozna le štetje »eden in dvajset«, dočim še slovnica vsaj navaja tudi obratno štetje. Sam Uradni list je kljub svežemu ukazu 30. dec. 1922 pisal »šestintrideset«, »petindvajset«. Od leta 1921 sem zasledujem učinek štetnega ukaza; pri vseh mnogobrojnih zborovanjih, predavanjih, nagovorih sem slišal »dvajsetenovanje« edino iz ust šolnikov in posebno pri njihovih lastnih sestankih. Pri nekem zborovanju 2. julija 1933 je govornik-učitelj izgovarjal vse številke, kar jih je imel zapisanih, po »ukazu«; ko pa je podajal v prosti besedi pojasnilo, je štel po — naše. Ali: pri nekem zborovanju samih šolnikov v letu 1935 je predsednik štel brez izjeme »dvajset-edensko«, leta 1936 pa isti predsednik takisto brez izjeme — »edenindvajsetsko« — a ukaz še velja! Njega čuvarji so se sem od leta 1921 kajpada večkrat izmutili; sicer pa sem si zapomnil, da je glavni čuvar že 27. junija 1926 sam zastupil stražo, ko sem ga slišal šteti — »petinsedemdeset«.

Pomembno je, da so naši pisci in pisatelji dvajsetenovanje, lahko rečemo, enostavno odklonili. Merodajni časopisi (»Ljubljanski Zvon«, »Dom in Svet«, »Čas«) pišejo dosledno po naše, takisto vsi dnevniki in drugi časniki ter jim le tuintam uide kak števnik po »ukazu« (n. pr. »Sodobnost« 1934, 36: »dvajsetpetega leta«; »Lovec« 1932, 33: »dvajsetpetletnica«; »Pohod« 20. XI. 1936: »dvajset četrtega novembra«). Pisatelji so v svojih knjigah sploh ostali pri starem. Le redke so izjeme. Dr. Pregelj (D. i. S., 1923, 253) v oceni humoreske »Notarjev nos« (preložil Janko Tavzes) pravi: »Potem pa še nekaj: Tavzes šteje po novo. Naj šteje. Vsaj zamere ne bo pri višji šolski oblasti.« — O. Župancič pravi v Veroniki Deseniški (leta 1924) na str. 118: »zapiši dvajset pet, recimo dvajset dva«. Vladimir Levstik, ki piše tako neprekosljiv jezik, je leta 1912 v svojem prevodu Dostojevskega »Župiski...« (str. 308) štel »devetstodevetindevetdeset«, a v prevodu »Ane Karenine« (1928) piše — kakaj? — dosledno »osemdeset pet kopejk« (I. 181 i. dr.); v svoji aristofanično duhoviti obrambi »solnca« (»Jutro«, 23. 7. 1933) pa redno: »oseminštirideset«. (Sarkastično smeši »sonce« »Pohod« 1. 7. 1933.)

Toliko stoji, da je slovenska javnost šla preko samovoljnega »ukaza«; storil bo veliko uslugo mirnemu stanju našega jezika in šolskemu pouku, kdor bo umaknil tisti ukaz, ki je, kolikor smo poučeni, nastal itak na pre nagljen način.

Kak je bil razlog, da se je ukaz izdal? Navaja se točna izvedba dekadičnega sestava (t. j. da štejemo po deseticah). To je rečeno brez preudarka. Saj je dekadični i eno štetje i drugo, ker se oboje giblje v okviru desetice. Je pa naše slovensko štetje dosledno v stopnji ene desetice do druge. Najprej se šteje od ene do deset; nato se vzame kot podlaga prva desetica in se na njo nalagajo po vrsti ednice: »ena na deset« = enajst, »dva na deset«

= dvanajst itd. do devetnajst; namesto »deset na deset («desetnajst») imamo produkt dvakrat deset = dvajset. Zdaj se šteje dalje, kakor se je štel od prve desetice; podlaga je dvajset, na njo se pridene ednica, kakor prej na desetico; prej torej enajst, zdaj ena (eden) in dvajset, dva in dvajset (kakor prej dvanajst) itd. do trideset, kjer se nadaljuje na isti način. Naše štetje je torej strogo logično in matematično izvedeno in je zares točno dekadično. Do te točnosti niso v svojem razvoju dospeli vsi jeziki; večinoma (niti ne vsi) so jo izvedli do dvajset, potem so se preokrenili. Niti čisto dekadični niso vsi. Francoščina n. pr. ni vseskozi desetinska, ampak deloma dvajsetinska (od 60 do 99; soixante + dix, šestdeset + deset je 70; soixante onze, šestdeset + enajst je 71 itd. do 79; končno quatre-vingt, štiri × dvajset je 80). Zanimivo je, da pozna rezijanska slovenščina prav tako dvajsetinsko (vigesimalno) štetje; namesto »štredi« (štirje »redi«, t. j. štiri desetice) se pravi »dwakrat dwujsti« = 2 krat 20, t. j. 40; za 50 imajo dvakrat dvajset in deset. (Gl. Ramovš, Časopis za slov. jezik ... VII. 1928, 118.)

Ostanimo le pri svojem štetju; najbolj dosledno in enostavno je in naš jezik se tiska v njem že tristosedeminosemdeset let. Ako se hočemo s svojimi narodnimi brati še tesneje združiti, nego smo že, bodi vez med nami iz trdnejše stvarine, nego je površni mehanizem izgovarjanja števil.

Slike — uganke.

S tem uvajamo nov oddelek v vsebinskem programu našega Vestnika: objavljali bomo slike iz domačih planin, pa brez podpisa. Planinci se vabijo, da skušajo uganiti, kaj vsaka slika predstavlja, in svojo rešitev do 22. dne dotičnega meseca sporočijo uredništvu (dr. Jos. Tominšek — Maribor) ali pisarni SPD (Ljubljana, Aleksandrova 4). Imena reševalcev bomo objavili.

1. u g a n k a.

Kaj in kje je to?

Foto inž. France Avčín

Smučarji - planinci - lovci!

Vse potrebščine za:

smučarstvo
zimsko alpinistiko
sankanje

drsanje
lahko atletiko
telovadbo itd.

so Vam na razpolago v ogromni izbiri po zmernih cenah v tvornici telovadnega orodja, športnih potrebščin in smuči

Nepremočljivi
čevlji

športne
trgovine
ALPINA
Ljubljana
Tyrševa c. 7

Telefon
štev. 32-92

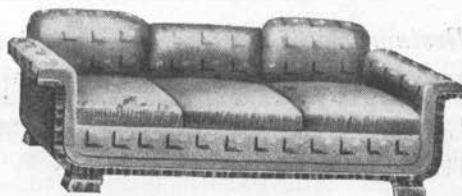

Najpopolnejši
nahrbtnik

Popravljamo zlomljene smuči! — Zahtevajte ponudbe!

TAPETNIK IN DEKORATER

STROKOVNO
POLAGANJE
LINOLEJA

AVGUST KOBILKA LJUBLJANA
TYRŠEVA C. 36

GOSTILNIČARJI
GOSPODINJE
KUHARICE
NEVESTE

Oglejte si bogato zalogo dobre kuhinjske posode
in pribora za kuhinjo pa tudi jedilnega orodja
»Ne rjavi«

Franc Golob
Ljubljana, Wolfova ulica

Špecijalna zaloga kuhinjske posode in gospodinjskega pribora

Use tiskovine

Vam dobavlja lično in po zmernih cenah

Tiskarna Merkur d. d.

Ljubljana, Gregorčičeva ulica 23

LASTNA ZALOŽBA: Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine, Trgovski list, Zbirka zakonov in uredb, Mala knjižnica i. t. d. — Zahtevajte seznam!

Uletova koča na Peci

(1654 m)

Udobna visokoplaninska postojanka. Idealni smučarski tereni za začetnike in izvežbane smučarje. 30 postelj v kurjenih sobah. Oskrbovana vse leto. Dohod iz Prevalj z avtobusom do Mežice. Vzpon pozimi štiri ure. Informacije S. P. D. Mežica.

Restavracija in veletrgovina z vinom

PETER STEPIČ, LASTNIK MIRKO STEPIČ
LJUBLJANA VII, TRŽNA ULICA 6

TELEFON INTERURBAN 21-71

priporoča svojo veliko zalogo vina najboljše kakovosti po nizkih cenah. — Vino se razpošilja v lastnih sodih na vsako postajo

Gostilna „Pri Jurčku“

Črna - Krivčevo

nudi planincem in smučarjem, ki obiskujejo Veliko Planino, mrzla in topla jedila ter dobra vina. Sobe za tujce so na razpolago. - Cene zmerne. - Nosači na razpolago.

Romšak Franc, Črna - Gozd